

Bestyrelsens ansvar for et forsvarligt beslutningsgrundlag

Af

Nicholas Harild Ayotte

Titelblad:

Uddannelse: Den juridiske kandidateksamen ved Aalborg Universitet

Vejleder: Gitte Søgaard

Dansk titel: Bestyrelsens ansvar for et forsvarligt beslutningsgrundlag

Engelsk titel: Board of Directors Liability for the Basis of Decisions

Retsområde: Selskabsret

Omfang: 135619

Afleveringsdato: d. 11. juni 2019

Abstract

This master thesis researches board members liability for a sufficient basis for decisions.

According to the business judgement rule, courts will not review business decisions board members have taken in “(1) *good faith*, (2) *with the care that an ordinarily prudent person in a like position would exercise under similar circumstances*; and (3) *in a manner the board members reasonably believe to be in the best interests of the corporation*.”¹

A sufficient basis for decisions is a part of the care that a ordinarily prudent board member should have.

The master thesis defines a sufficient basis for decisions as the sufficient knowledge and information an ordinary prudent board member should have when making a decision .

The master thesis examines what the basis of liability is for a board member. The general rule is that a board member’s liability should be judged individually and with the general rule of fault (Culpa) (the standard of the ordinarily prudent person and not a professional standard) cf. the Danish Company Act (selskabslovens) § 361. The general rule of fault however is very relative and can therefore be applied more or less strictly. This is necessary in regards to the large variety of board members, companies and decision situations.

In regards to a board member’s knowledge the master thesis examines the required knowledge of the board members. It finds that there are no legal requirements for the education of board members in the Danish Company Act (Selskabsloven) and that the general rule of fault therefore in general must be applied mildly when judging the knowledge of board members.

The Law about Financial Companies (Lov om finansielle selskaber) § 64 has a ‘fit and proper’ requirement which means that the board members of a financial company must have adequate experience to be able to perform their duties as board members of the financial company. There are no standards for these requirements and it must be judged in relation to the financial company the board member leads. The requirements can lead to a

¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Business_judgment_rule#cite_note-9 med henvisning til *Aronson v.*

more strict application of the governing principle of fault but not to a liability standard of a professional. cf. the Capinnordic judgement.

The professional board member (e.g. the lawyer or the accountant), the family board member and the employee representative are also judged in general with the governing rule of fault - even though they may have different knowledge in regards of the work of board members. The professional board member can sometimes be judged with a more strictly applied general rule of fault if the disposition to be judged is one within the scope of the professional board members profession. The professional board member can only be said to have a strictened responsibility to inform the other board members about the problems, not necessarily to solve them in a professional way.

Once the basis of liability has been established, case law has previously demonstrated a willingness to reduce the compensation burden on family members and employee representatives. The examination of newer supreme court case law however shows that this willingness is decreasing to a lesser extent, and therefore one can say that board members on a whole are judged alike.

The master thesis finds that although the Danish Companies Act (Selskabsloven) doesn't say anything about the knowledge requirement or information requirements of the board member, § 115 about the board members task and duties, here within board members obligation to keep authority of the company, including risk management and secure that the companies financial resources are prudent - constitutes a lower limit for the board members knowledge of the company.

Knowledge of the information in companies financial statements is a must for board members and a lot of case law statuating liability for board members is reasoned with board members being passive and not acting on information they could have gathered in the company's financial statements.

The master thesis analysis risks influence on the sufficient basis of board members decisions. When a decision is risky, the company is in a risky situation (e.g. financial difficulties) the requirements of the sufficient basis for decisions is sharpened. However this can be offset by the companies shareholders and creditors accepting the higher risk and/or by 'risk managing' the decision (e.g. higher requirements for collateral when giving loans).

The master thesis finds that some decisions are so frequently discussed in case law that general guidelines for the sufficient basis of the decision can be derived. When deciding

upon selling real estate the reasonable board member will have gathered a valuation report of the real estate. When a bank decides on lending money a credit rating of the borrower will be a sufficient basis for the decision.

Finally the master thesis examines and evaluate the credibility of the information that board members receive from its most important sources of information (directors, accountant and external advisers). In general these sources of information are credible.

Indholdsfortegnelse

Titelblad:.....	2
Abstract.....	3
1. Indledning	8
1.1 Problemformulering	9
1.2 Opbygning.....	9
1.3 Metode og fortolkningsstil	10
1.4 Afgrænsning og fokusering	11
2. Lovgrundlag.....	13
2.1 Beskrivelse af lovgrundlag.....	13
2.2 Selskabslovens § 115 – Bestyrelsens opgaver og pligter.....	13
2.3 Selskabslovens § 119 – Forsvarlig reaktion ved kapitaltab.....	16
2.4 Selskabslovens § 127 - Ledelses generalklausulen - ulovlige dispositioner	18
2.5 Selskabslovens § 130 - Pligt til udarbejdelse af forretningsorden	20
2.6 Selskabslovens § 179, stk. 2 - Forsvarlighed ved kapitalafgang	21
2.7 Selskabslovens § 361, stk. 1- Ansvarsreglen for ledelse	22
3. Bestyrelsesansvaret generelt	24
3.1 Ansvars- og professionsansvarsnorm.....	24
4. Bestyrelsens ansvar for forretningsmæssige skøn	27
5. Bestyrelsen forsvarlige beslutningsgrundlag.....	28
5.1 Bestyrelsesmedlemmernes ‘forskellige’ individuelle viden	29
5.1.1 Det ‘professionelle’ bestyrelsesmedlem (advokaten).....	30
5.1.2 Det medarbejdervalgte bestyrelsesmedlem	35
5.1.3 Familiebestyrelsesmedlemmet.....	38
5.2 Bestyrelsesmedlemmers viden om selskabets forhold	41
5.2.1 Selskabsloven § 115 – Tilsyn og kontrol.....	41
5.2.2. Årsregnskabsloven: Årsrapport, regnskaber og koncernregnskaber.....	43
5.3 Krav til viden ved konkrete dispositioner og betydning af risiko.....	45
5.3.1 Betydning af risiko.....	45
5.3.2 Konkrete dispositioner	48
6. Bestyrelsens informationskilder og særlig opmærksomhed herved.....	51
6.1 Direktionen	51
6.1.1 Information fra direktionen	51
6.1.2 Særlig opmærksomhed ved information fra direktionen.....	53
6.2 Revisor	54
6.2.1 Information fra revisor.....	54
6.2.2. Særlig opmærksomhed ved information fra revisor	55
6.3 Eksterne rådgivere	57
6.3.1 Information fra eksterne rådgivere.....	57
6.3.2 Særlig opmærksomhed ved information fra Eksterne Rådgivere.....	58
6.4 Internt i bestyrelsen	59

6.4.1 Information internt i bestyrelsen.....	59
7. Omhu i beslutningsprocessen.....	60
8. Konklusion	62
9. Litteraturliste	64

1. Indledning

Træffer bestyrelsesmedlemmer en forretningsmæssig beslutning, som leder til tab og er de almindelige erstatningsretlige betingelser opfyldt, vil bestyrelsesmedlemmer kunne ifalde erstatningsansvar. Reglen om det forretningsmæssige skøn indrømmer dog bestyrelsesmedlemmer en bred margin for fejlskøn, forudsat at skønnet er foretaget i selskabets 'bedste' interesse, herunder er loyalt over for selskabet og at selskabet overholder relevante love, bekendtgørelser, vedtægter og lignende.²

Reglen om respekten for det forretningsmæssige skøn er derfor ikke en regel for ansvarsbedømmelsen af bestyrelsens beslutning, men et udtryk for et retspolitisk krav til domstolene om tildels at udvise tilbageholdenhed ved domstolsprøvelsen af bestyrelsens beslutning og indrømme bestyrelsen en betydelig margin for fejlskøn.³

Retspraksis viser at domstolene herfor ikke vurderer bestyrelsens *aktive* beslutning og resultatet heraf, men beslutningsgrundlaget for beslutningen eller ved bestyrelsens *passivitet*, at bestyrelsen burde have handlet anderledes set i forhold til dens beslutningsgrundlag. Det ses også, at bestyrelsesmedlemmer dømmes grundet fuldstændig passivitet, at de altså ikke har udført de opgaver som et "bonus pater"⁴ bestyrelsesmedlem

² Andersen, *Ledelsesansvar og ledelsesansvarsforsikring* (2011): s. 90, s. 130.

³ Sofsrud, *Bestyrelsens beslutning og ansvar* (1999): 154. Werlauff, *Selskabsret* (2016): s. 73.

⁴ Det er i den erstatningsretlige litteratur diskuteret om bonus pater er død. Werlauff, Erik anfører i relation til bestyrelsesmedlemmers ansvarsnorm med henvisning til Dotevall, Rolf: bolagsledningens skadesstandsvar, 2 udg., at normen bonus pater bestyrelsesmedlem i praksis giver ringe vejledning, da bestyrelsesmedlemmer kan have meget forskellige forudsætninger og optræde i vidt forskellige selskaber. En fiktiv "bonus pater" bestyrelsesmedlems person som målestok giver herfor ringe vejledning ved fastlæggelsen af en ansvarsnorm, og at udgangspunktet i stedet må tages i selskabslovens regler og i selskabets vedtægter. jf. Werlauff, *Selskabsret* (2016) s. 631. Overfor dette kan det indvendes, at der også ved anvendelsen af bonus pater-målestokken inddrages adfærdsregulerende bestemmelser herunder selskabsloven og selskabets vedtægter, da disse bestemmelser er medvirkende til at udfylde bonus pater-normen. Diskussionen forekommer, at have teoretisk relevans, men mindre betydning i praksis.

burde have gjort.⁵ Bestyrelsesmedlemmet har altså med ovenstående terminologi forsømt sin pligt, til at anskaffe sig et forsvarligt beslutningsgrundlag.

Et forsvarligt beslutningsgrundlag defineres i denne sammenhæng som den tilstrækkelige viden herunder information, viden og kvalifikation⁶ et “bonus pater” bestyrelsesmedlem har til forsvarlige ledelsesbeslutninger.

Med udgangspunkt i gældende lov om aktie- og anpartsselskaber⁷ (fremover “selskabsloven”) vil jeg undersøge hvilke regler, der skal sikre at bestyrelsen får den viden, herunder information og kvalifikation, der udgør et forsvarligt beslutningsgrundlag. Med udgangspunkt i retspraksis vil jeg udlede typiske (ansvars/beslutnings)situationer, hvor der kan opstilles normer for beslutningsgrundlaget.

Til slut undersøges pålideligheden af den information bestyrelsesmedlemmer modtager fra direktionen, revisorer og eksterne rådgivere. Generelt tillægges informationerne høj troværdighed, men min undersøgelse viser, at der kan være særlige omstændigheder, specielt i relationen mellem bestyrelsen og direktionen, som det forsvarlige bestyrelsesmedlem bør reagere på.

1.1 Problemformulering

”Kan der på baggrund af lovens rammer for bestyrelsens arbejde og retspraksis om bestyrelsesansvar udledes normer for et forsvarligt beslutningsgrundlag?”

1.2 Opbygning

Kandidatspecialet er delt op i ni kapitler. *Første kapitel* er i forlængelse af denne *indledning* og præsentation af *problemformulering*, en redegørelse for opgavens *metode og fortolkningsstil* og *afgrænsningen* af emnet samt, *arbejdsmetoden*. *Andet kapitel* er en

⁵ Werlauff, *Selskabsret* (2016): s. 638.

⁶ Disse fokuspunkter, er taget med inspiration af Sofsrud, *Bestyrelsens beslutning og ansvar* (1999).

⁷ Jf. lovbek. nr. 1089 af 14 september 2015 som ændret ved lov nr. 262 af 16.3 2016 og lov nr 631 af 8.6 2016.

redegørelse for gældende lovgrundlag. *Tredje kapitel* er en indledende del, der kort introducerer *bestyrelsens ansvarsgrundlag* og "*Business Judgement Rule*". I *fjerde kapitel* vil bestyrelsens ansvar for det forretningsmæssige skøn blive behandlet. I *femte kapitel* vil det *forsvarlige beslutningsgrundlag* blive undersøgt. Dette afsnit vil fokusere på tre elementer, der er med til at udgøre en bestyrelses beslutningsgrundlag. Først vil det undersøges, om der kan udledes krav til *bestyrelsesmedlemmers generelle viden*, dernæst vil det undersøges om bestyrelsesmedlemmers *individuelle kvalifikationer* kan have indvirkning på ansvarsvurderingen, det vil undersøges om der kan udledes krav til *viden om selskabets forhold* og til sidst om der kan udledes krav til *viden relateret til den generelle disposition*, som bestyrelsen skal træffe beslutning om. *Sjette kapitel* vil undersøge bestyrelsens ofte anvendte *informationskilder; direktionen, revisor, ekstern rådgivning, bestyrelsen internt*. Fokus vil være på at undersøge disse kilders *troværdighed* og mulige *faresignaler*. *Syvende kapitel* omhandler *omhu*, og hvad der bør udløse en større *omhu i beslutningsprocessen* for bestyrelsen. I *ottende kapitel* vil jeg *konkludere* på de resultater, der er fundet af undersøgelsen. Endelig er *niende kapitel* en litteraturfortegnelse.

1.3 Metode og fortolkningsstil

En besvarelse af opgavens problemformulering og opfyldelse af dens formål forudsætter en gennemgang af gældende ret. Denne gennemgang vil være retsdogmatisk. Formålet med den retsdogmatiske metode er, at beskrive gældende ret (de lege lata) og intentionen er at beskrive retstilstanden, som den er.⁸ Dette sker ved at beskrive, fortolke og systematisere retskilder.⁹ Systematikken af retskilderne er ved anvendelse af den retsdogmatiske metode hierarkisk, således vil love (eks. selskabsloven) have større retskildemæssig værdi end anbefalinger (eks. corporate governance) og højesteretsdomme vil have højere retskildemæssig værdi end byretsdomme.

Jeg vil anvende en *lovpositivistisk fortolkningsstil*, da denne med sit udgangspunkt i national lov og med dets formål at forsøge at finde lovgivers vilje,¹⁰ vil fremkomme med en beskrivelse af gældende ret.

⁸ Blume: *Retssystemet og juridisk metode* (2014): s. 40

⁹ Munk-Hansen: *Retten Grund* (2010): s. 95

¹⁰ *Kirsten Ketcher: Mod en argumentativ ret*, s. 2. i Jussens Venner, No. 5-6/2000, 2000: s. 272-287.

Anvendelsen af den lovpositivistiske fortolkningsstil og den retsdogmatiske metode vil således udlede gældende retstilstand og besvarelsen af min problemformulering vil ved anvendelse af retsdogmatisk metode og den lovpositivistiske fortolkningsstil, således give et billede af normer for bestyrelsens forsvarlige beslutningsgrundlag, som normerne er i dag.

1.4 Afgrænsning og fokusering

Af hensyn til kandidatspecialets omfang og dets karakter, er det nødvendigt med en afgrænsning og fokusering. Jeg vælger derfor at have fokus på at behandle det forsvarlige beslutningsgrundlag i forbindelse med vurdering af et evt. bestyrelsesansvar.

Andre traditionelle fokuspunkter ved behandling af bestyrelsesansvaret; *Ansvarsnormen, den forsvarlige organisation af et selskab, bestyrelsens tilsynspligt, det forretningsmæssige skøn, individuelle undskyldningsgrunde, bestyrelsesmedlemmers egnethedskrav, håbløshedstidspunktet, indstillingstidspunkter, risikoestimering,, ansvarsfordeling, erstatningsfordeling* osv., vil derfor blive behandlet med det fokus, at besvare min problemformulering og således udlede normer for bestyrelsens forsvarlige beslutningsgrundlag.

Specialet viser, at der er stor sammenhæng mellem ovenstående fokuspunkter og et forsvarligt beslutningsgrundlag. Der påvises specielt en tæt sammenhæng mellem bestyrelsens forsvarlige tilsyn og kontrol af selskabet og beslutningsgrundlaget. Hvor det forsvarlige tilsyn med selskabet ofte vil være en forudsætning for et forsvarligt beslutningsgrundlag.

Jeg undersøger 'kun' beslutningsgrundlaget for kapital­selskaber, som har valgt en ledelsesstruktur som den, der er beskrevet i Selskabsloven § 111, stk. 1, nr. 1, dvs. kapital­selskaber, som har valgt en bestyrelse til at varetage den overordnede og strategiske ledelse og hvor bestyrelsen så ansætter en direktion til at forestå den daglige ledelse.

Ledelsesansvaret for de andre ledelsesorganer, herunder tilsynsrådet og direktionen samt evt. andre, som reelt har fungeret som ledere (f.eks. aktionærer, pårørende til personer i den egentlige ledelse eller større kreditorer), vil ligeledes blive behandlet med fokus på

udledning af normer for et forsvarligt beslutningsgrundlag ved vurdering af et evt. bestyrelsesansvar.

Kandidatspecialets fokus vil være på det forsvarlige beslutningsgrundlag for bestyrelsens beslutninger i kapitalselskaber. Retspraksis vedrørende foreninger behandles også da nogle bestyrelser i dag er så professionelle, at der kan stilles de samme krav til dem som til bestyrelsen i et kapitalselskab.

Det vil være det civilretlige erstatningsansvar der behandles. Kandidatspecialet vil ikke behandle det strafferetlige erstatningsansvar.

Som forudsat af den retsdogmatiske metode følger nedenfor en gennemgang af retsgrundlaget til vurdering af bestyrelsesansvar. Dette er afgrænset til kun at behandle få udvalgte paragraffer i selskabsloven. Paragrafferne er udvalgt, da de overordnet bedst beskriver den forsvarlighed, det tilsyn og den kontrol et forsvarligt bestyrelsesmedlem skal udvise i sit arbejde.

2. Lovgrundlag

2.1 Beskrivelse af lovgrundlag

Den gældende Selskabslov (L 2009-06-12, nr.470, lov om aktie- og anpartsselskaber), herefter Selskabsloven, er afløseren for Aktieselskabsloven og Anpartsselskabsloven. I relation til bestyrelsesansvaret, arbejdede lovudvalget for at præcisere ansvarsgrundlaget ved minimumskrav, handlepligter og regler, der sikrer at ledelsens beslutninger er rimelige og forsvarlige.¹¹

2.2 Selskabslovens § 115 – Bestyrelsens opgaver og pligter

Selskabslovens § 115 fastlægger overordnet bestyrelsens opgaver og pligter. For gennemskuelighedens skyld skal bestemmelsen herved gengives:

”§115. I kapitalsselskaber, der har en bestyrelse, skal denne ud over at varetage den overordnede og strategiske ledelse og sikre en forsvarlig organisation af kapitalsselskabets virksomhed påse, at

- 1) bogføringen og regnskabsaflæggelsen foregår på en måde, der efter kapitalsselskabets forhold er tilfredsstillende,*
- 2) der er etableret de fornødne procedurer for risikostyring og interne kontroller,*
- 3) bestyrelsen løbende modtager den fornødne rapportering om kapitalsselskabets finansielle forhold,*
- 4) direktionen udøver sit hverv på en behørig måde og efter bestyrelsens retningslinjer og*
- 5) kapitalsselskabets kapitalberedskab til enhver tid er forsvarligt, herunder at der er tilstrækkelig likviditet til at opfylde kapitalsselskabets nuværende og fremtidige forpligtelser, efterhånden som de forfalder, og bestyrelsen er således til enhver tid forpligtet til at vurdere den økonomiske situation og sikre, at det tilstedeværende kapitalberedskab er forsvarligt.”*

¹¹ KBET 2008. Nr. 1498, Betænkning om modernisering af selskabsretten: 39 ff.

Bestemmelsen forpligter bestyrelsen til at sikre en forsvarlig organisation af kapitalselskabets virksomhed. Udtrykket synes med rette at kunne beskrives som en handlenorm, der på ubestemt grundlag fastlægger, at den udviste adfærd skal fortolkes med udgangspunkt i subjektive vurderinger. Tankerne ledes på denne baggrund hen mod en retlig standard,¹² hvorfor der kun besværligt kan udledes noget konkret af bestemmelsens ordlyd. Lovgiver fremhævede dog en række illustrative eksempler i motiverne, hvorefter bestyrelsen ved bestemmelsen f.eks. forpligtes til at fastlægge hovedlinjerne for virksomhedens tilrettelæggelse, herunder hvilke rammer, der skal gælde for investeringer, hvorledes den udøvede virksomhed skal finansieres og hvilke ledelses- og ansættelsespolitikker, der skal gælde.¹³

Bestyrelsens opgaver må ses i lyset af, at bestyrelsen ved bestemmelsen udtrykkeligt er tillagt ansvaret for den overordnede og strategiske ledelse af kapitalselskabet. Herved træffer bestyrelsen afgørelse i alle sager af større betydning for kapitalselskabet og må således bære det vedhængende ansvar.¹⁴ Det er en naturlig følge heraf, at de i § 115, nr. 1 til nr. 5 specificerede forpligtelser navnlig giver bestyrelsen mulighed for at føre kontrol med direktionen og kapitalberedskabet og således danner grundlaget for bestyrelsens beslutninger. Såfremt selskabet har valgt en ledelsesmodel efter SL § 111, stk. 1, nr. 2 ville tilsynsrådet have tilsvarende forpligtelser.¹⁵

Indledningsvist skal bestyrelsen efter SL § 115, nr. 1 påse, at bogføringen og regnskabsaflæggelsen foregår på en måde, der efter kapitalselskabets forhold er tilfredsstillende. Det er tvivlsomt, hvorvidt bestemmelsens ordlyd alene giver pligt til at påse bogføringen i begrænset forstand som tillige hjemlet ved bogføringslovens § 6 eller om bestemmelsen hjemler en udvidet forpligtelse for bestyrelsen til at holde sig orienteret om tilknyttede dispositioner, f.eks. momsindberetninger og indeholdelse af kildeskatter. Denne diskussion forekommer alene teoretisk, idet Højesteret bl.a. i U2011.1290 (der dog vedrørte ansvar efter aktieselskabsloven) har udtalt, at bestyrelsen i den konkrete sag

¹² En "retlig standard" er ikke et entydigt juridisk begreb, se f.eks. Sten Bønsing i U.2004B.1. I nærværende fremstilling anvendes begrebet som defineret af Andersen: *Ret & Metode* (2002): s. 183

¹³ LFF 2009-03-25 nr. 170, Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser, til § 115.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Se hertil Schaumburg-Müller & Werlauff, *Selskabsloven med kommentarer* (2014): s. 531

handlede ansvarspådragende ved at drive virksomhed ”uden forsvarlig tilrettelæggelse af selskabets virksomhed, økonomi, bogføring og budgetopfølgning, uden afregning af moms og A-skat”, hvorfor forpligtelsen til iagttagelse af disse dispositioner alternativt må anses for indeholdt i forpligtelsen til at sikre forsvarlig organisation af kapitalselskabets virksomhed. Bestemmelsens tilblivelseshistorie taler dog overordnet for at fortolke de oplistede eksempler udvidende.

Endvidere påhviler det bestyrelsen at påse, at der er etableret de fornødne procedurer for risikostyring og interne kontroller, jf. SL § 115, nr. 2. I den forbindelse sigter begrebet ”fornødne” navnlig efter, at størrelsen af selskabet og typen af virksomhed har betydning for kravet til intensiteten og omfanget af risikostyringen.¹⁶

Det følger af selskabslovens § 115, nr. 3, at bestyrelsen løbende skal sikre sig ”den fornødne rapportering om kapitalselskabets finansielle forhold”. Denne formulering tilstræber en understregning af, at bestyrelsens mulighed for at leve op til sine opgaver, er afhængig af kvaliteten og omfanget af den information, som bestyrelsen modtager fra direktionen. Det er på denne baggrund bestyrelsens eget ansvar at sikre et tilstrækkeligt rapporteringssystem.¹⁷

Bestyrelsen skal udtrykkeligt påse, at ”direktionen udøver sit hverv på en behørig måde og efter bestyrelsens retningslinjer”, jf. SL § 115, nr. 4. Denne bestemmelse er en nyskabelse i forhold til tidligere aktieselskabsloven og anpartsselskabsloven og blev indført som en kodificering af tidligere retspraksis, som bygger på, at det er bestyrelsen, der ansætter og afskediger direktionen.

Slutteligt skal bestyrelsen i medfør af SL § 115 nr. 5 påse, at ”kapitalselskabets kapitalberedskab til enhver tid er forsvarligt [...]. Bestyrelsen er således til enhver tid forpligtet til at vurdere den økonomiske situation og sikre, at det tilstedeværende kapitalberedskab er forsvarligt”.

¹⁶ Schaumburg-Müller & Werlauff, *Selskabsloven med kommentarer* (2014): s. 531

¹⁷ LFF 2009-03-25 nr. 170, Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser, til § 115.

Bestemmelsen skal sikre, at et kapitalselskabs kapitalgrundlag ikke undermineres, uden at bestyrelsen har været opmærksom på eller vidende om den mindskede soliditet eller væsentlige risici, som direktionen eller andre i kapitalselskabet er bekendt med. Bestyrelsen skal løbende gøre sig bekendt med og forholde sig til kapitalselskabets økonomiske, herunder likviditetsmæssige situation, og i den forbindelse tage stilling til om situationen er økonomisk forsvarlig.

Bemærkningerne til lovforslaget nævner intet generelt om, hvilken information der skal tilgå bestyrelsen for at den kan tage stilling til kapitalselskabets kapitalberedskab, men nøjes med at konstatere, at dette vil afhænge af de øvrige forhold i det enkelte kapitalselskab, herunder kapitalselskabets størrelse og organisation.

Der findes ikke en definition af, hvad der er et forsvarligt kapitalberedskab. Men betænkningssudvalget antog, at begrebet kapitalberedskab indikerer, at bestyrelsen skal sikre, at kapitalselskabet til enhver tid råder over de fornødne likvide ressourcer.¹⁸

Bestemmelsen fører ikke til en generel skærpelse af ansvaret for kapitalselskabets kapitalisering. For så vidt angår ledelsesansvaret, kan bestyrelsen alene pålægges et erstatningsansvar, hvis der foreligger en erstatningspådragende adfærd, hvilket bedømmes efter culpanormen.¹⁹

Bestyrelsen bør løbende vurdere kapitalselskabets finansielle stilling, og der skal derfor indfortolkes en handlenorm knyttet til likviditetskriterium. Bestyrelsen har både ret og pligt til at videreføre driften i et selskab for at overleve en økonomisk krise. Det følger imidlertid af, at bestyrelsen har ansvaret for at påse et forsvarligt kapitalberedskab, at bestyrelsen skal indstille driften, hvis en forsvarlig videreførelse ikke er mulig. Bestyrelsen skal i vurderingen særlig tillægge den fremadrettede drift betydning, f.eks. ved at anvende budgetter.²⁰

2.3 Selskabslovens § 119 – Forsvarlig reaktion ved kapitaltab

Selskabslovens § 119 er en videreførsel af aktieselskabslovens § 69 a.

¹⁸ KBET 2008. Nr. 1498, Betænkning om modernisering af selskabsretten, s. 896 og LFF 2009-03-25 nr. 170, Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser, til § 115.

¹⁹ LFF 2009-03-25 nr. 170, Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser, til § 115.

²⁰ Ibid.

Den skal i korte træk sikre, at bestyrelsen reagere og kalder til generalforsamling senest 6 måneder efter, at selskabets egenkapital udgør mindre end halvdelen af den tegnede kapital. For klarhedens skyld følger ordlyden her:

§119 "ledelsen i et kapitalselskab skal sikre, at generalforsamling afholdes senest 6 måneder efter, at det konstateres, at selskabets egenkapital udgør mindre end halvdelen af den tegnede kapital. På generalforsamlingen skal det centrale ledelsesorgan redegøre for kapitalselskabets økonomiske stilling og om fornødent stille forslag om foranstaltninger, der bør træffes, herunder om kapitalselskabets opløsning". Til belysning forklares følgende:

- 1) Egenkapitaltab: Egenkapital er et firmas aktiver, hvorfra der skal fratrækkes gæld og hensættelser. Et tab af egenkapital er, når den tegnede kapital i et firma, som skal fremgå af virksomhedens vedtægter, bliver mindre. Den tegnede kapital skal fra start minimum være 500.000 for aktieselskaber og 50.000 for anpartsselskaber.
- 2) Hvordan konstateres et tab: Tabet konstateres ved de løbende regnskaber, som selskabets ledelse har et ansvar for at holde sig ajour med. Hvis egenkapitalen på et tidspunkt udgør mindre end halvdelen af den tegnede kapital, skal ledelsen (bestyrelsen) reagere.
- 3) Reaktionspligt: Bestyrelsen har pligt til at indkalde til generalforsamling senest 6 måneder efter, at det er konstateret, at et kapitalselskabs egenkapital udgør et beløb, der er mindre end halvdelen af den tegnede kapital.

Bestyrelsen skal på generalforsamlingen redegøre for selskabets økonomi. Såfremt det er påkrævet, skal bestyrelsen fremsætte forslag om, hvilke indgreb, der bør foranstaltes. Det kan være lige fra ekstra midler til selskabet eller forslag om opløsning af selskabet. Det er værd at bemærke, at bestyrelsen har en reaktionspligt. De har ikke en pligt til at genoprette selskabet.

Handlepligten er gældende uanset størrelsen på selskabets kapital, og berører ikke det forhold, at bestyrelsen skal påse kapitalselskabets drift, herunder at der er tilstrækkelig

likviditet til at imødekomme kapitalsselskabets nuværende og fremtidige forpligtelser, når de forfalder, jf. selskabslovens § 115.

Bliver der ikke foretaget foranstaltninger i forbindelse med generalforsamlingen, sker der ingen ændring i bestyrelsens eller ledelsens ansvar og erstatningspligt, som stadig vil blive reguleret af culpanormen. Imidlertid må det forventes, at der efter generalforsamlingen sker en skærpelse af kravet om forsvarlig ledelse, herunder om nødvendig lave perioderegnskab mellembalance osv. som kan underbygge bestyrelsens forsvarlige beslutningsgrundlag i dispositioner, bestyrelsen efterfølgende tager.²¹

Indkalder bestyrelsen ikke til generalforsamling, straffes det med bøde, men medfølger ikke et objektivt erstatningsansvar for bestyrelsen, såfremt selskabet senere går konkurs.²²²³

2.4 Selskabslovens § 127 - Ledelses generalklausulen - ulovlige dispositioner

Bestemmelsen indebærer et generelt forbud mod, at bestyrelsen og direktionen kan disponere på en sådan måde, at dispositionen er egnet til at skaffe visse kapitalejere eller andre en utilbørlig fordel på andre kapitalejeres eller selskabets bekostning. Der er således tale om en minoritetsbeskyttelsesregel.

For overblikkets skyld gengives bestemmelsen her:

§ 127 "Medlemmerne af kapitalsselskabets ledelse må ikke disponere således, at dispositionen er åbenbart egnet til at skaffe visse kapitalejere eller andre en utilbørlig fordel på andre kapitalejeres eller kapitalsselskabets bekostning. Medlemmerne af

²¹ LFF 2009-03-25 nr. 170, Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser, til § 119., KBET 2008. Nr. 1498, Betænkning om modernisering af selskabsretten: s. 901, Schaumburg-Müller og Werlauff: *Selskabsloven med kommentarer* (2014): s. 655f.

²² Werlauff: *Selskabsret* (2016) s. 339 -341.

²³ [LBKG 2015-09-14 nr 1089 Selskabsloven § 119 note 700 - 704](#)

kapitalselskabets ledelse må ikke efterkomme generalforsamlingsbeslutninger eller beslutninger truffet af andre selskabsorganer, hvis beslutningen måtte være ugyldig som stridende mod lovgivningen eller kapital-selskabets vedtægter.

Stk. 2. Aftaler, som indgås mellem en enekapitalejer og kapital-selskabet, er kun gyldige, hvis de affattes på en måde, som senere kan dokumenteres, medmindre der er tale om aftaler på sædvanlige vilkår som led i et løbende mellemværende.”

Ordet ‘åbenbar’ i stk.1. indikerer, at der skal foreligge en klart urimelig udøvelse af indflydelse, og af ordene ‘egnet til’ følger en objektivering, dvs. der kræves ikke en subjektiv opfattelse af forholdet som utilbørligt. I ordene ‘utilbørlig fordel’ ligger, at der utvivlsomt skal foreligge urimelighed. Med fordel sigtes til, at der helt eller delvist vederlagsfrit opnås en formuefordel, der fragår andre, altså en uretmæssig formueforskydning. Formuefordelen skal samtidig være på ‘bekostning’ af andre kapitalejere eller selskabet. Dermed stilles der krav om, at kapitalejere eller selskabet påføres en skade eller et tab.²⁴

Der er tale om en materiel begrænsning for ledelsens handlefrihed, som pendant til den for generalforsamlingen i selskabslovens § 108, hverken bestyrelsen, direktionen eller generalforsamlingens må således ikke handle i strid med selskabets interesser jf. Selskabslovens Generalklausuler. Er det åbenbart, at der alligevel ikke handles i selskabets interesse, men alene enkelte bestyrelsesmedlemmers interesse bør en evt. medkontrahent undersøge sagen. Uden at foretage sådan en undersøgelse vil han ikke kunne støtte ret på generalklausulen jf. ND 1997.113²⁵

Kravene i § 127 stk. 2 om, at aftaler mellem ene kapitalejere og kapital-selskabet skal være affattet på en måde, som senere kan dokumenteres, er en gyldighedsbetingelse. Der er ikke direkte krav om skriftlighed, men den forsvarlige bestyrelsesmedlem vil f.eks. have udformet aftalerne skriftligt eller elektronisk, eller på andre måder som senere kan dokumenteres. Reglen har praktisk bevismæssig betydning, f.eks. i konkursager og tilsidesættelse af kravet vil kunne medføre erstatningsansvar.

²⁴ Werlauff: *Selskabsret* (2016) s. 592-594

²⁵ Schaumburg-Müller og Werlauff: *Selskabsloven med kommentarer* (2014): s. 682.

Ved ‘aftaler på sædvanlige vilkår’ forstås sådanne vilkår, som gælder mellem uafhængige parter. I øvrigt må fastlæggelsen af hvilke aftaler, der er omfattet af kravene i reglen bl.a. bero på karakteren af den virksomhed, der udøves i det enkelte kapitalselskab.

Bestemmelsen er ikke ugyldigheds sanktioneret, men kan f.eks. i en omstødelsessag få bevismæssig betydning²⁶²⁷

2.5 Selskabslovens § 130 - Pligt til udarbejdelse af forretningsordenen

Hvis en bestyrelse i et kapitalselskab består af flere medlemmer, skal den ifølge selskabslovens § 130, fastsætte bestemmelser i en forretningsorden om udførelsen af bestyrelsens hverv.

Bestemmelsen er en videreførelse af den tidligere bestemmelse i Aktieselskabslovens § 56, stk. 7. Den tidligere Anpartsselskabslov indeholdte ikke en tilsvarende bestemmelse²⁸

Selskabslovens § 130, stk. 2 oplister en række forhold, som bestyrelsen bør overveje, men afgørende ved udarbejdelse af forretningsordenen er, at den tager udgangspunkt i det enkelte kapitalselskabs ønsker og behov.

Bestemmelsen har til formål at sikre, at det enkelte medlem af bestyrelsen er opmærksom på sine pligter med hensyn til de temaer, der bør indgå i forretningsordenen. Bemærkningerne anfører herom, at *”muligheden herved lettes for at gøre et ansvar gældende mod et medlem af bestyrelsen hvor der er tale om forsømmelighed”*.²⁹

²⁶ LFF 2009-03-25 nr. 170, Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser, til §127. KBET 2008. Nr. 1498, Betænkning om modernisering af selskabsretten, s. 915 og Schaumburg-Müller og Werlauff: *Selskabsloven med kommentarer* (2014): s. 684-685.

²⁷ [LBKG 2015-09-14 nr 1089 Selskabsloven note 736-741](#)

²⁸ LFF 2009-03-25 nr. 170, Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser, til §130

²⁹ Ibid.

Forretningsordenen bør indeholde bestemmelser, som indskærper, at det enkelte bestyrelsesmedlem har en aktiv handlepligt. I forhold til ansvarsvurderingen er det ikke en forudsætning for ansvar, at "(...) forholdet er omtalt i forretningsordenen" ³⁰

Det er ikke i sig selv ansvarspådragende, at et bestyrelsesmedlem ikke har iagttaget en bestemmelse i forretningsordenen. Modsat kan der efter omstændighederne, ifaldes et ledelsesansvar uanset om forholdet særskilt er optaget i forretningsordenen. Afgørende er snarere, om en afvigelse fra en konkret bestemmelse i forretningsordenen er særlig begrundet.³¹ Forretningsorden kan således virke vejledende for forsvarligt bestyrelsesarbejde, men overtrædelse medføre ikke objektivt erstatningsansvar.

Temaerne i forretningsordenen skal på denne måde medvirke til, at bestyrelsen fastsætter sin arbejdsform, og at bestyrelsen får det fornødne beslutningsgrundlag, samt hvordan bestyrelsen skal føre kontrol og tilsyn med direktionen.³² For finansielle virksomheder gælder mere eksplicitte krav til forretningsordenen, jf. Lov om finansiel virksomhed § 65. Efter denne bestemmelse skal bestyrelsen ved forretningsorden træffe nærmere bestemmelser om udførelsen af sit hverv, men hertil kommer, at finanstillsynet efter § 65, stk. 2, også kan fastsætte nærmere regler om forretningsordenens indhold.

2.6 Selskabslovens § 179, stk. 2 - Forsvarlighed ved kapitalafgang

Hvor selskabslovens § 179, stk.1. opremser hvorledes uddeling af selskabets midler kan finde sted, præciseres det i § 179, stk.2. , at det er bestyrelsen, der er ansvarlig for at uddeling ikke overstiger, hvad der er forsvarligt under hensyntagen til selskabet, og i moderselskaber koncernens økonomiske stilling, og ikke sker til skade for selskabet, dets kreditorer eller aftaleparter.

Overtrædelse af bestemmelsen straffes med bøde jf. selskabslovens § 367 stk.1³³

Ledelsen skal vurderer, om udlodning af udbytte og kapitalnedsættelse er forsvarlig i forhold til selskabets samlede økonomiske stilling, herunder skal der tages en vurdering af

³⁰ Ibid.

³¹ Schaumburg-Müller og Werlauff: *Selskabsloven med kommentarer* (2014): s. 692.

³² Andersen: *Aktie- og anpartselskabsret* (2017): s. 324

³³ LFF 2009-03-25 nr. 170, Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser, til §179., KBET 2008. Nr. 1498, Betænkning om modernisering af selskabsretten: s. 986

selskabets nuværende og kommende situation. Dette gælder også udlodning ved et selskabs likvidation.³⁴

2.7 Selskabslovens § 361, stk. 1- Ansvarsreglen for ledelse

Bestemmelsen er ansvarsreglen for ledelse (bestyrelser) i kapitalselskaber. Ifølge reglen kan medlemmer af bestyrelsen pålægges et erstatningsansvar, hvis bestyrelsesmedlemmer har handlet ansvarspådragende under udførelsen af deres erhverv, og at de ved denne adfærd har tilføjet kapitalselskabet, kapitalejere eller tredjemand skade.

Bestemmelsen medfører ikke en særlig ansvarsregel for bestyrelsesmedlemmer, men indeholder i realiteten en henvisning til dansk rets almindelige erstatningsregler – altså skyldreglen (culpareglen).³⁵

Betænkningssudvalget overvejede hvilket ansvarsgrundlag, altså hvilken standard som bestyrelsen skulle bedømmes efter. Lovgiver kan overordnet set vælge mellem et objektivt ansvar, dvs. et ansvar uden skyld, et professionsansvar, hvor standarden sættes efter særlige professionsstandarder, herunder særlige forudsætninger og kvalifikationer, eller et culpaansvar, hvilket forudsætter grov eller simpel uagtsomhed.³⁶

Betænkningssudvalget kom frem til, at den gældende culpanorm og domstolenes nærmere fastlæggelse af indholdet heraf, er et udtryk for en ”*hensigtsmæssig standard for ansvarsbedømmelsen*”. Dette begrundedes med at selskaber og de situationer, der kan opstå, er indbyrdes meget forskellige, og det er derfor vigtigt, at der ved ansvarsbedømmelsen anvendes en norm, der muliggør at der tages hensyn til de konkrete omstændigheder.³⁷

³⁴ Schaumburg–Müller og Werlauff: *Selskabsloven med kommentarer* (2014): s. 910

³⁵ KBET 2008. Nr. 1498, Betænkning om modernisering af selskabsretten: s. 1239

³⁶ *Ibid.*: s. 39f.

³⁷ *Ibid.*: s. 41.

Culpanormen er en retlig standard, som tidligere blev vurderet ud fra en bonus pater familias standard. Den subjektive måde at foretage en ansvarsvurdering på er imidlertid afløst af en objektiveret bestemmelse, hvori der tages stilling til, om den udviste adfærd er et anerkendt adfærdsmønster. (Se endvidere min kommentar til dette i fodnote 4). Det er kun muligt at ifalde ansvar efter culpareglen hvis der er handlet uforsvarligt. I vurderingen af om et medlem af en bestyrelse har handlet uforsvarligt, skal der tages stilling til, hvad der er god og forsvarlig adfærd for et bestyrelsesmedlem. Her vil overtrædelse af selskabsloven og selskabets vedtægter være en skærpende omstændighed og overtrædelse af selskabets forretningsorden vejledende.

Ifølge culpareglen kan ledelsen ifalde erstatningsansvar for påregnelige (adækvate) skader (tab), som forvoldes ved retsstridige handlinger eller undladelser, og som skadevolder har begået forsætligt eller uagtsomt. I dansk ret er den nedre grænse for ansvarsgrundlaget for ledere simpel uagtsomhed, hvilket er den laveste grad af tilregnelighed.³⁸

³⁸ Werlauff: Erstatningsansvar i selskabsforhold - ledelse, ejere, revisor (2016) s. 13-14.

3. Bestyrelsesansvaret generelt

Af ovenstående må det fastslås, at bestyrelsesansvaret bedømmes efter en culpanorm, hvorfor et bestyrelsesmedlem kan ifalde erstatningsansvar såfremt det handler forsætligt eller uagtsomt og de almindelige erstatningsretlige betingelser også er opfyldt.

Overtrædelse af selskabslovens regler og selskabets vedtægter vil have skærpende moment for culpavurderingen. Dog er bestemmelserne skønsomt beskrevet og der vil altid skulle foretages en konkret vurdering.

Bestyrelsesmedlemmer indgår i et kollegium, bestyrelsen, hvis medlemmer samlet har ansvaret for de ledelsesopgaver, der hører under bestyrelsen virke.³⁹

Erstatningsansvaret er derimod individuelt. Dette indebærer blandt andet, at bestyrelsesmedlemmer i udgangspunkt er underlagt den samme ansvarsbedømmelse. Det kan dog forekomme, at enkelte bestyrelsesmedlemmer grundet deres viden/sagkundskab bliver underlagt en skærpet ansvarsbedømmelse på områder hvor deres særlige viden er relevant.⁴⁰ Se afsnittet om forskellige typer af bestyrelsesmedlemmer.

3.1 Ansvars- og professionsansvarsnorm

Bestyrelsesansvaret er opstået ved udøvelse af erhvervmæssig virksomhed, og med den objektiverende tendens, der har været for culpavurderingen generelt, og tillige ikke mindst ved den nye Selskabslov, vil det være nærliggende at tænke, at der er tale om et professionsansvar. Professionsansvaret er kendetegnet ved, at culpavurderingen baseres på det adfærdsmønster, som kan kræves af en professionsudøver, som handler inden for faglige normer og standarder. Som det vil ses nedenfor, kræves der ikke generelle krav til et bestyrelsesmedlems faglighed, herunder specifikke krav til uddannelse eller faglige kompetencer og følgelig bliver ansvarsnormen 'mildere' end en professionsansvarsnorm.

Uanset at der inden for Selskabsretten er sket en objektiverende tendens, og at denne stemmer overens med den almindelige udvikling på hel- og halvprofessionelle samfundsområder, må det fastholdes, at det almindelige bestyrelsesansvar ikke har den

³⁹Christensen: *Kapitalselskaber-aktie og anpartsselskaber* (2014): s. 477

⁴⁰

strenghed i sig, som professionsansvaret har. Det må dog formodes, at der i takt med den øgede frihedsgrad for selskabernes ledelser, og ligeledes i takt med den øgede professionalisering af ledelsesmedlemmer, successivt må ske en skærpelse af bestyrelsesansvaret, og at dette er forbundet med et skærpet loyalitets(bud) for ledelsen i forhold til selskabets kreditorer.⁴¹

Carsten Fode og Mads Reinholdt overvejede forinden afgørelsen i Capinordic-dommen, om fit and proper kravet, jf, Lov om finansiel virksomhed § 64, kunne medføre, at bestyrelsesmedlemmer i finansielle virksomheder, herunder i banker kunne ifalde ansvar efter en professionsansvarsnorm.⁴²

Seneste retspraksis om bankvirksomhed understøtter imidlertid ikke dette, jf. Capinordic-dommen, Amagerbank-dommen og Roskilde Bank-dommen, hvori der blev procederet for, at bestyrelsesmedlemmerne i en bank skal underlægges en professions ansvarsnorm, men hvor dette må anses at være tilsidesat af dommerne.

Selskabsloven § 363, stk.1. giver mulighed for at lempe ansvaret for personer, som ifalder ansvar efter bestemmelsen i Selskabsloven, mens § 362, stk.2, indeholder bestemmelser om solidarisk hæftelse i tilfælde hvor der er flere erstatningspligtige.

En helt afgørende forskel mellem bestyrelses- og professionsansvaret vil derfor fortsat være, i hvilket omfang individuelle undskyldningsgrunde kan accepteres som diskulperende. Det kan de ikke for så vidt angår professionsansvaret.

Professionsansvaret er netop kendetegnet ved, at en afvigelse fra fagets normer medfører ansvar uden hensyn til eventuelle individuelle undskyldningsgrunde. For bestyrelsesmedlemmer vil individuelle undskyldningsgrunde derimod efter en konkret bedømmelse kunne virke diskulperende.⁴³

⁴¹ Andersen & Svorin: *En analyse af kreditorernes retsstilling efter Selskabsreformen af 2009* I *Justitia* (2011). nr. :3ff.

⁴² Se hertil Fode & Sørensen: *Retsopgøret i den finansielle sektor – afsmitning på det almindelige bestyrelsesansvar?* I Neville & Sørensen: *Selskaber: Aktuelle emner* (2013): s. 336. Forfatterne overvejede forinden afgørelsen i Capinordic-dommen, om fit and proper kravet kunne medføre, at bestyrelsesmedlemmer i finansielle virksomheder ville blive underlagt professionsansvar. Dette har ikke vist sig at være tilfældet. Af modsat overbevisning også inden Capinordic-dommen var Werlauff-se til eksempel *Werlauff: Selskabsret* (2016): s. 611.

⁴³Schaumburg-Müller og Werlauff: *Selskabsloven med kommentarer* (2014): s. 1504

Dette kan illustreres af *Sø- og Handelsrettens dom af 2. September 1999 (H-0003-97)* Vedrørende erstatningsansvaret for Hafnia-emissionen i 1992 (dommen blev ændret i U.2002.2067H (Hafnia)). Her fandtes både emmissionsinstituttet (Danske Bank), revisorer og ledelse at have begået fejl i henseende til prospektindholdet. Men mens bank og revisorer dømtes, frifandtes de 2 sagsøgte ledelsesmedlemmer. Det skete netop med henvisning til individuelle undskyldningsgrunde. (Ledelsesmedlemmerne var travlt beskæftiget med andre opgaver i koncernen, og havde ikke haft tid til at sætte sig ordentligt ind i koncernens økonomiske forhold)⁴⁴

⁴⁴ U.2002B.437 Schaumburg-Müller & Werlauff: Efter Hafnia- status over prospekt- og emissionsansvaret i dansk ret

4. Bestyrelsens ansvar for forretningsmæssige skøn

I 1970 beskrev Bernhard Gomard culpa på følgende måde: ”Den almindelige erstatningsregel eller culparegel er lige så vag, som den er almindelig, og lige så almindelig, som den er vag”.⁴⁵ At dette er korrekt hænger sammen med at normen for at være generel anvendelig, skal være tilstrækkelig fleksibel til at dække mangeartede og komplicerede områder, ikke mindst på det selskabsretlige område.

Allerede i U.1971B.117 opstillede Bernhard Gomard fire hovedgrupper af ansvarssituationer. Det gjorde han ud fra tesen om, at denne inddeling ville være et nødvendigt led i en juridisk undersøgelse for at kortlægge de situationer, hvori en retlig regulering skal have effekt. Nr. 1; *Kontrollen* med virksomhedens regnskab og midler, nr. 2; *Bestyrelsens positive indsats* i selskabets forretningsmæssige anliggender, nr. 3; *Retmæssigheden* af bestyrelsens dispositioner, og nr. 4; *Bestyrelsens, særlige pligter som varetager af fremmede interesser*.⁴⁶

Om ansvarssituation 2: *bestyrelsens positive indsats* i selskabets forretningsmæssige anliggender, skrev Bernhard Gomard ”*Har bestyrelsen søgt bedst muligt at varetage selskabets interesser, ifalder den i almindelighed ikke ansvar, selvom det skulle vise sig, at dens beslutninger var lidet hensigtsmæssige*”, og ”*begrænsningen af ansvaret til helt urimelige fejlskøn omfatter ikke eller dog ikke i samme omfang ansvar for, at afgørelserne er truffet på et utilstrækkeligt grundlag eller af uvidenhed*”.⁴⁷ Juridiske forfattere herunder Peer Schaumburg-Müller, Paul Krüger Andersen, Frank Bøggild og Kolja Staunstrup har efterfølgende ligeledes formuleret samme ”business judgement rule” efter inspiration fra amerikansk ret, hvor en tilsvarende regel findes.

”Business judgement rule” kan måske mere præcist udtrykkes således, at domstolene indrømmer bestyrelser (hele ledelsen) et betydeligt forretningsmæssigt skøn, således, at der ikke ifaldes ansvar for beslutninger, der er truffet på et rimeligt grundlag, uanset, at

⁴⁵ Bernhard Gomard: *Aktieselskabsret* (1970): s. 400

⁴⁶ Gomard: U.1971B.117, *Aktieselskabsledelsens erstatningsansvar*. s. 118f.

⁴⁷ *Ibid.*: s. 120.

beslutningen måske efterfølgende måtte vise sig forretningsmæssigt uklog og medfører tab.⁴⁸

Reglen finder alene anvendelse på bestyrelsens forretningsmæssige skøn, hvilket kan afgrænses som beslutninger, der vedrører virksomhedens positive forretningsførelse.⁴⁹ Derved vil ansvaret i praksis relaterer sig til en beslutning, der resulterer i et skøn og ansvarssituationen vil alene omfatte situationer, hvortil der er beregnet et forretningsmæssigt skøn.

Mest kritisk over for ”the business judgement rule” er Thorbjørn Sofsrud, der i sin doktordisputat ”Bestyrelsens beslutning og ansvar” fra 1999, foreslår en alternativ ansvarsbedømmelse, der dog også inddrager beslutningsgrundlaget som et væsentligt element.⁵⁰

Det efterfølgende afsnit vil på baggrund heraf, udforme en undersøgelse af hvilke krav, der kan stilles til det forsvarlige beslutningsgrundlag. Det vil dog ikke være en udtømmende behandling af dette spørgsmål. Hvad der i en situation udgør et forsvarligt beslutningsgrundlag vil altid være en konkret vurdering. Specialet belyser forhold, der kan være vejledende i denne vurdering.

5. Bestyrelsen forsvarlige beslutningsgrundlag

For at træffe en forsvarlig beslutning må det enkelte bestyrelsesmedlem vurdere, hvilke informationsgrundlag, der er nødvendigt.⁵¹ Dette er naturligvis afhængigt af den situation, bestyrelsen befinder sig i, og må derved beslutes på grundlag af objektive kriterier.⁵²

I det følgende kan dog fremhæves en række generelle hensyn.

⁴⁸ Jf. bl.a. Christensen: *Kapitalselskaber – Aktie og anpartsselskabsret* (2017): s. 722 ff, Bøggild & Staunstrup i RR 2015.12.36 samt Kristensen & Kure i ET.2017.210.

⁴⁹ Gomard & Schaumberg- Müller, *Kapitalselskaber og erhvervsdrivende fonde* (2015) s. 573f; Andersen, *Aktie og Anpartsselskabsret – kapitalsselskaber* (2017): s. 670; Gomard: U.1971B.117, *Aktieselskabsledelsens erstatningsansvar*. s. 118f. Bøggild & Staunstrup: *Seneste tendenser i retspraksis om ledelsesansvar* i RR 2015.12.36.

⁵⁰ Sofsrud: *Bestyrelsens beslutning og ansvar* (1999): s. 4ff, s. 134ff og sammenfattet: s. 154.

⁵¹ Se tilsvarende Berg & Langsted (1994): *Er bestyrelsesansvaret blevet skærpet?*

⁵² Således Samuelsson & Søgaard: *Bestyrelsesansvaret* (1997), der anfører, at det forsvarlige beslutningsgrundlag skal afgøres ud fra ”...hvad den gennemsnitligt omhyggelige bestyrelse sædvanligvis ville have krævet som grundlag for beslutningen.”

Der kan for det første ikke stilles krav til, at en bestyrelse skal anskaffes sig alle informationer, der kan tænkes at være relevante for en beslutning. Det må opretholdes, at bestyrelsens funktion i et kapitalsselskab som overordnet og strategisk ledelse gør, at bestyrelsen hverken kan eller skal have indsigt i alle selskabsforhold. Dette på trods af, at adgangen til information om interne og eksterne forhold er mere tilgængelige end nogensinde før qua den informationsteknologiske udvikling.⁵³ Dette stemmer fint overens med højesteret U 1962.452 H (Hovedstadens Ejendomsselskab), der udtaler ”...*det har ikke kunne påhvile dem som bestyrelsesmedlemmer, at have nøje indseende med alle enkeltheder i de omfattende transaktioner...*”. Samtidig er der naturligvis også en nedre grænse for, omfanget af et forsvarligt beslutningsgrundlag. Hvis en beslutning træffes ud fra mangelfuld fakta og oplysning, vil denne være et udtryk for en gisning. Beslutningsgrundlaget var eksempelvis utilstrækkeligt i U.2007.497H (Calypso), hvor bestyrelsen grundet mangelfuld indsigt i selskabets økonomiske situation, ikke kunne skønne rettidigt, hvornår, det skulle omstille eller indstille virksomheden.

5.1 Bestyrelsesmedlemmernes ‘forskellige’ individuelle viden

Et bestyrelsesmedlem skal have kendskab til de pligter, der pålægges efter selskabsloven og årsregnskabsloven.⁵⁴ Men derudover stiller selskabsloven ingen krav til bestyrelsesmedlemmernes individuelle kompetencer og erfaringer. ’Fit & proper’ krav gælder for bestyrelsesmedlemmer i finansielle virksomheder § 64, stk.1. De indebærer, at bestyrelsesmedlemmer skal have tilpas med erfaring til at kunne udøve deres opgaver i den pågældende virksomhed. Indholdet af denne norm vil afhænge af virksomhedens forhold og er ikke fastlagt, og som fastslået tidligere er normerne ikke nok til, at der kan statueres professionsansvar ved en evt. ansvarsbedømmelse.

Der er ikke muligt, at opstille generelle kriterier for, hvilke teoretiske eller praktiske krav der stilles til bestyrelsesmedlemmer. Eksempelvis er der ikke nødvendigvis krav om, at et

⁵³ Jf. bl.a. U.1962.452 H (Hovedstadens Ejendomsselskab), hvor Højesteret udtalte, at ”...det ikke har kunne påhvile dem som bestyrelsesmedlemmer at have nøje indseende med alle enkeltheder i de omfattende transaktioner...” se også Werlauff: *Selskabsret* (2016):s. 639.

⁵⁴ Sofsrud: *Bestyrelsens beslutning og ansvar* (1999): s. 277

bestyrelsesmedlem har en særlig viden angående finansielle virksomheders forhold. Modsat må det antages, at direktører altid vil blive stillet krav om indsigt i finansielle virksomheders forhold.⁵⁵ Det er naturligvis meningsfuldt, at kravene til en direktørs erfaring er større end til et bestyrelsesmedlem. Direktører står for den daglige ledelse, mens bestyrelsesmedlemmer varetager overordnet og strategisk ledelse, jf. Selskabslovens § 111, stk.1. Bestyrelsesmedlemmet er generalist, ikke specialist.⁵⁶

Forskellige bestyrelser har dog brug for forskellige kompetencer og det må erkendes, at de enkelte bestyrelsesmedlemmer ofte vil have forskellig viden. De har f.eks. forskellige uddannelser og erhvervmæssig baggrund. Begrundelsen for deres berettigelse til bestyrelsesmedlem vil også variere meget. Disse individuelle forhold har indvirkning på bestyrelsesmedlemmets evne til at varetage bestyrelsesarbejdet. Ét centralt spørgsmål bliver herefter i hvilket omfang disse individuelle forhold kan have af indvirkning på den ansvarsnorm, bestyrelsesmedlemmet skal vurderes i forhold til.

I det følgende vil dette spørgsmål undersøges. Jeg vil tage udgangspunkt i tre former for bestyrelsesmedlemmer:

1) Det professionelle bestyrelsesmedlem med udgangspunkt i en advokat, 2) Det medarbejdervalgte bestyrelsesmedlem og 3) Familiebestyrelsesmedlemmet.

5.1.1 Det 'professionelle' bestyrelsesmedlem (advokaten)

Der er tradition for at advokater indvælges i aktieselskabers bestyrelser. Advokater har kendskab til juridiske regler og at specielt erhvervsadvokater må formodes at have erfaring med forretningsmæssige forhold.⁵⁷ Et oplagt spørgsmål er derfor om advokaten som bestyrelsesmedlem underkastes en skærpet culpavurdering - 'en professions ansvarsnorm' som følge af sin profession?

Der er ikke noget, der hindrer en advokat for et selskab i både at agerer som juridisk rådgiver for selskabet og som bestyrelsesmedlem. Selskabslovens § 114 forhindrer dog en

⁵⁵ Brenøe, Hjetting, Simonsen og Stadil: *Lov om Finansiell virksomhed med kommentarer*. note 1042

⁵⁶ Gomard: *Aktieselskaber* (1996): s. 414.

⁵⁷ Samuelsson & Søggaard: *Bestyrelsesansvaret* (1997): s. 303.

advokat i både at agere som bestyrelsesformand og juridisk rådgiver for et børsnoteret selskab. En advokat, som samtidig er bestyrelsesformand i et børsnoteret selskab, må dog gerne udfører enkeltstående juridiske opgaver, som den pågældende bliver anmodet om at udføre af og for bestyrelsen.

Bestyrelsesansvar eller advokatansvar?

Afgørende for om en advokat som bestyrelsesmedlem ifalder ansvar efter bestyrelsesansvarsnormen (en culpanorm) eller advokatansvarsnormen (en professionsansvarsnorm (en skærpet culpabedømmelse) er karakteren af den ansvarspådragende disposition.

Har advokaten påtaget sig en egentlig advokatrådgivning for bestyrelsen, og beror hans ansvar især på en mangelfuld rådgivning, må advokaten vurderes i forhold til det almindelige professionsansvar for advokater.⁵⁸ At advokaten 'tilfældigvis' også er medlem af selskabets bestyrelse ændrer ikke ved, at han har ansvar som advokat for de advokatopgaver, han påtager sig.

Har dispositionen imidlertid karakter af almindeligt bestyrelsesarbejde, skal advokaten vurderes efter den almindelige bestyrelsesansvarsnorm. At bestyrelsesmedlemmet 'tilfældigvis' også er advokat skal i udgangspunktet ikke ændre ved, at hans dispositioner vurderes ud fra en bestyrelsesansvarsnorm.⁵⁹

Ved vurdering af om et advokatbestyrelsesmedlems ansvar for en disposition skal vurderes efter den ene eller den anden ansvarsnorm, må man derfor skelne mellem, om advokatens bistand er udslag af almindelig bistand til bestyrelsen, eller om den blot er udslag af hans almindelige bestyrelsesmedlemskab på lige fod med de øvrige bestyrelsesmedlemmer.⁶⁰ Advokatrådet anbefaler i "advokater i bestyrelsen" at advokaten ved indtrædelse i bestyrelsen skal aftale bestyrelsesarbejdets omfang og karakter, herunder honorering, og præciserer hvilke regler der gælder ved bestyrelsesarbejdet henholdsvis ved udførelsen af advokatopgaver og hvis det er aftalt med selskabet at advokatens virke som

⁵⁸ Samuelsson & Søgaard; *Bestyrelsesansvaret* (1997): s. 304.

⁵⁹ Samuelsson: *Erhvervsjuridisk tidsskrift* (2009): s. 3

⁶⁰ Kruse: *Advokatansvaret* (1990): s. 112.

bestyrelsesmedlem holdes adskilt anbefales det, at advokaten anvender separat brevpapir, visitkort osv.⁶¹

Honorering og separat brevpapir kan være vejledende momenter i vurderingen af, om der er udført advokat arbejde, men det afgørende er karakteren af opgaven.

Dette illustreres af FED2005.279V (Hirtshals sparekasses Gavefond). Her var den ansvarspådragende disposition mangelfuld rådgivning vedrørende betydning af en lejers forkøbsret. Landrsretten udtalte vedrørende ansvarsbedømmelsen af bestyrelsesformanden, som også var advokat, at denne skulle *“bedømmes ud fra den norm, der gælder for advokatansvar, og ikke alene på den sædvanlige norm, der gælder for bestyrelsesansvar. Det forhold at A ikke modtog honorar for sit arbejde, kan ikke føre til et andet resultat”*⁶² ligeledes U.1989.812H (Schmidt Maskinfabrik). Her havde advokaten, som udover at være bestyrelsesmedlem, også fungeret som selskabets juridiske rådgiver, udformet den ulovlige aftale, der medførte en begunstigelse af hovedaktionærens tilgodehavende i selskabet i forhold til andre ligestillede kreditorer.

Interessant er nu, at undersøge hvilken norm advokat-bestyrelsesmedlemmet skal vurderes efter når det ikke er klart, at der er tale om en advokat opgave. Dette er der i den juridiske litteratur uenighed om Keller Hendriksen⁶³ og Vinding Kruse⁶⁴ argumenterer for at advokater i bestyrelser ved almindeligt bestyrelsesarbejde, skal vurderes ud fra en bestyrelsesmedlemsstandard. Gomard⁶⁵ Sofrud⁶⁶ og Helling-Overgaard⁶⁷ argumenterer for, at en advokats juridiske færdigheder vil medfører en skærpelse af den almindelige culpavurdering af bestyrelsesmedlemmer.

Keller Hendriksen henviser til støtte for sit synspunkt til U.1974.1005H (Tjæreborg Huse), U.1978.121H og U.1982.595H (bønnelycke træ A/S). I alle tilfælde er der tale om at advokat bestyrelsesmedlemmet udfører forretningsmæssige skøn og ikke juridiske skøn.

⁶¹ Advokater i bestyrelser - En redegørelse fra Advokatrådet August 2008 bilag 1 anbefalinger.

⁶² FED 2005.279V: s. 26

⁶³ Hendriksen, *Bestyrelsesansvar - vurderingsmetode og målestok* (1992): s. 44f.

⁶⁴ Kruse, *Advokatansvaret* (1990): s. 112

⁶⁵ I Aktieselskabsledelsens erstatningsansvar U.1971B.117: s. 2

⁶⁶ Sofrud, *Bestyrelsens beslutning og ansvar* (1999): s. 485

⁶⁷ Halling-Overgaard, *Advokaters erstatningsansvar*: s. 116f

Førstnævnte afgørelse (Tjæreborg huse) handler om en bestyrelse, der udsender et positivt cirkulerer om selskabets forhold til aktionærerne, herunder sagsøger, der herefter begyndte at levere varer på kredit til selskabet. Cirkulæret bestod af tal, der var 6 måneder gamle og det gav derfor ikke et retvisende billede af selskabets forhold. Undladelsen af ikke at skaffe ajourførte regnskabsoplysninger fandtes ikke, at være et så graverende forhold, at bestyrelsen havde handlet ansvarspådragende, hvorfor hele bestyrelsen, herunder en advokat, blev frifundet.

I anden afgørelse U.1978.121H, solgte et koncernselskab en udlejningsejendom til et andet selskab, men fortsatte efter aftale med køber at fastsætte lejeadministrationen herunder modtagelse af lejeindtægterne. Da det sælgende selskabs koncern kort tid efter salget blev erklæret konkurs og således ikke kunne betale køberen sit tilgodehavende, søgte køberen sælgers direktør og et bestyrelsesmedlem, der var advokat for sit tilgodehavende. De blev begge frifundet idet de ikke på salgstidspunktet med rimelighed kunne forudse at koncernen så kort tid efter salget måtte erfare den pludselige beslutning om likvidation og konkurs.

I U.1982.595H (Bønnelycke Træ A/S) havde sagsøger Bønnelycke Træ A/S leveret vare på kredit til et selskab, der senere gik konkurs. Direktøren, hovedaktionæren og revisoren blev erkendt ansvarlige for Bønnelyckes tab, da Bønnelycke havde givet kredit i tillid til et misvisende regnskab. Advokat bestyrelsesmedlemmet og et andet bestyrelsesmedlem blev frifundet, i det de havde underskrevet regnskabet i tillid til revisor.

Frifindelsen af advokaterne i ovenstående sager, er efter min mening ikke udtryk for, at advokater altid bør bedømmes efter samme standard, som andre bestyrelsesmedlemmer. Der er tale om forretningsmæssige skøn og ikke juridiske skøn, og advokaternes juridiske viden ville ikke have haft indflydelse i ovenstående sager.

Som Halling-Overgergaard anfører, er det advokatens juridiske forudsætninger, der kan indgå i bedømmelsen af hvorvidt de foreligger et evt bestyrelsesansvar.⁶⁸

Retsstillingen er således ikke afklaret med den retspraksis der fremhæves af Søren Keller Hendriksen. Dommen U.2004.2253H (bankievirksomheden) kaster lys over spørgsmålet: Et selskab der drev bankievirksomhed gik konkurs. Det viste sig, at direktøren, der

⁶⁸ Halling-Overgaard: *Advokaters erstatningsansvar* (2011): s. 188

ligeledes var bestyrelsesmedlem, havde begået omfattende bedrageri, og at den forsikringsgaranti, der var stillet indskyderne, var falsk. Samtlige bestyrelsesmedlemmer, herunder en advokat og selskabets revisor blev fundet erstatningsansvarlig. (Ved den indbyrdes fordeling af erstatningsbyrden blev advokaten og revisoren dømt til at friholde de øvrige medlemmer.)

Højesteret lade i relation til forsikringsgarantien vægt på, at advokaten “ som professionelt bestyrelsesmedlem allerede på et langt tidligere tidspunkt burde have foranstaltet undersøgelser med henblik på at få verificeret den forsikringsdækning, der blev garanteret kunderne”. Advokatens særlige sagkundskab begrundede således en skærpet vurdering af hans adfærd. Det synes, at Højesteret med denne præmis har åbnet op for at skærpe culpavurderingen, hvor et bestyrelsesmedlems særlige sagkundskab taler herfor.

Culpavurderingen er relativ og hvor Advokatens særlige sagkundskab har haft indflydelse er der sålede grundlag for en skærpet vurdering. Dette vil dog kun gælde hvor, advokatens juridiske kvalifikationer er relevante for vurderingen af den konkrete situation. Det kan ikke kræves at advokaten udfører en “advokatvurdering”. Kravene til advokatbestyrelsesmedlemmet, der kendeligt alene anvender sin juridiske paratviden, må således være mindre end kravene til en ekstern advokat, som bliver stillet en konkret opgave og modtager vederlag herfor.⁶⁹

Ovenstående betragtninger må gøre sig gældende for ethvert bestyrelsesmedlem, der har særlige relevante kvalifikationer, f.eks. en revisor.

En lempet culpabedømmelse

Det er behandlet at et bestyrelsesmedlems kvalifikationer kan skærpe ansvarsvurderingen. Et interessant spørgsmål kan således være, om culpabedømmelsen på samme måde kan blive lempet i forhold til “ikke professionelle” bestyrelsesmedlemmer med tanke på medarbejderrepræsentanter eller bestyrelsesmedlemmer, som er valgt på grund af familiær tilknytning.

⁶⁹ samuelson og Søgaard: Bestyrelsesansvaret (199) s.311.

5.1.2 Det medarbejdervalgte bestyrelsesmedlem

I henhold til Selskabslovens §§ 140 og 141 har medarbejdere i selskaber, der i gennemsnit har beskæftiget mindst 35 medarbejdere gennem de sidste tre år, ret til at vælge et antal medlemmer til bestyrelsen.

På lige fod med øvrige bestyrelsesmedlemmer, er der heller ikke for medarbejdervalgte medlemmer krav om specifik uddannelse eller erfaring.

Medarbejdervalgte bestyrelsesmedlemmer vælges oftest på grund af deres evne til at repræsenterer medarbejderne, og ikke på deres kendskab til virksomhedsledelse. Derfor har disse medlemmer som regel ikke de samme kvalifikationer, som de øvrige bestyrelsesmedlemmer. Det kan gøre det mere vanskeligt for medarbejderrepræsentanter at få indsigt i selskabets forhold, og f.eks. afkode et regnskab. Omvendt vil der være situationer, hvor medarbejderrepræsentanter kan drage fordel af deres dybe indsigt i den daglige ledelse. Imidlertid vil de som oftest have ringere forudsætninger end de øvrige bestyrelsesmedlemmer, hvilket kan tale for en mildere culpavurdering.

Den mindre erfaring hos de medarbejdervalgte bestyrelsesmedlemmer kan medføre, at de ikke inddrages i drøftelser om virksomhedens forhold.⁷⁰ Sådanne drøftelser foregår ofte uden for bestyrelseslokalet, hvilket blandt andet blev procederet på i U.2006.2637H (AOF Århus), hvor medarbejderrepræsentanten fortalte, at mange drøftelser var foregået uden for bestyrelsesmøderne, og han blot formelt skulle være med til at godkende beslutninger, der allerede var truffet af bestyrelsesformanden og direktionen.

Noget andet, der betegner medarbejderrepræsentanter, er deres afhængighedsforhold, idet de er ansat af ledelsen. Det forhold kan gøre det svært for en medarbejder at stemme for en "upopulær" beslutning, da de kan frygte for deres ansættelse. Det kan også betyde, at medarbejderrepræsentanter har svært ved gribe ind over for beslutninger og adfærd i den øvrige del af bestyrelsen, som kan være til selskabets ulempe.⁷¹

I Bekendtgørelse om medarbejderrepræsentation i aktie- og anpartsselskaber nr. 344 af 30/03/2012 (herefter bekendtgørelsen) § 21 er der forsøgt at tage højde for dette. Ifølge

⁷⁰ Samuelsson & Søgaard: *Bestyrelsesansvaret* (1997): s. 138

⁷¹ Gall: *Medarbejdervalgte bestyrelsesmedlemmers erstatningsansvar* (2006): s. 47

denne er selskabsrepræsentanter og deres suppleanter beskyttet mod afskedigelse og andre forringelser af deres forhold på lige fod med tillidsrepræsentanter inden for vedkommende eller tilsvarende faglige område. Bestemmelsen er dog ikke en garanti mod firing, og uanset beskyttelsen vil livet for en medarbejderrepræsentanter gøres surt på flere måder. Og beskyttelsen kan ikke tillægges særlig vægt i ansvarsdiskussionen.⁷²

På den anden side kan medarbejderrepræsentanterne også være præget af loyalitet over for kollegerne i selskabet, og kan i situationer måske have tendens til at fremme deres interesser fremfor det, der er bedst for selskabet.

Man kan påpege, at der således er flere faktorer, der taler for at uagtsomhedsbedømmelsen bør lempes i forhold til de medarbejdervalgte bestyrelsesmedlemmer. Imidlertid fremgår det af bekendtgørelsens § 20, at medarbejderrepræsentanter har samme rettigheder, pligter og ansvar som de øvrige medlemmer af selskabets øverste ledelsesorgan. Der er på flere punkter usikkerhed med hensyn til det nærmere indhold af denne programerklæring. Selskabsloven og forarbejderne gør ikke noget forsøg på en præcisering, men overlader dette til den faktiske og retlige udvikling.⁷³

Det, at medarbejderrepræsentanter er "lige" med øvrige bestyrelsesmedlemmer må dog i sidste ende også være at foretrække for medarbejdervalgte medlemmer, hvis de skal sikres reel indflydelse og tages alvorligt. Såfremt ansvaret skulle være mindre vidtgående end for de øvrige bestyrelsesmedlemmer, ville det være en naturlig konsekvens, at der tilsvarende blev lempet i medarbejderrepræsentanternes pligter.⁷⁴

Der er ikke meget retspraksis på området. Men i en dom fra Vestre Landsret fra 1984, hvor to ansatte speditører, som var medlem af selskabets bestyrelse fandtes erstatningsansvarlige for ikke at have grebet ind over for ulovlige aktionærlån til eneaktionæren. Også eneaktionærens hustru, der var eneste yderligere bestyrelsesmedlem, blev kendt skyldig. Det udtales i præmisserne: *"Det findes ikke at kunne medføre nogen ændring i de sagsøgte almindelige forpligtelser som bestyrelsesmedlemmer, at de hver for sig har befundet sig i et afhængighedsforhold, der har medført, at de har følt sig begrænset i deres muligheder for at reagere og varetage selskabets interesser i anledning af*

⁷² Samuelsson & Søgaard: *Bestyrelsesansvaret* (1997): s. 138

⁷³ Andersen: *Aktie- og anpartsselskabsret* (2017): s. 376

⁷⁴ Hansen, Jensen & Madsen: *Medarbejdervalgte bestyrelsesmedlemmer*. (2004): s. 161

aktionærlånet”. Imidlertid fandtes at afhængighedsforholdet måtte medføre en lempelse efter aktieselskabslovens §143 (SL §363) Ud fra oplysningerne om bestyrelsessammensætningen må det antages, at speditøernes plads i bestyrelsen ikke fulgte reglerne om medarbejderrepræsentation.⁷⁵ Derfra kan det udledes, at dommen ikke direkte udtaler sig om medarbejdervalgte bestyrelsesmedlemmers erstatningsansvar, men at betragtningerne om afhængighedsforholdet kan overføres på denne problemstilling.

Ud fra dette kan det fastslås, at retsstillingen ikke er afklaret i retspraksis. Der er bestemte hensyn, der peger både for og imod, at medarbejderrepræsentanten skal underkastes en mildere culpabedømmelse. Afvejes disse hensyn, bør der lægges afgørende vægt på, at det ville være imod intentionerne bag ordningen om medarbejderrepræsentanter, såfremt disse skulle mildnes. Dette understreges også ved, at Vestre Landsret har nægtet at tillægge det særlige afhængighedsforhold betydning, hvorfor det må konkluderes, at medarbejderrepræsentanter vurderes i forhold til samme ansvarsnorm som øvrige bestyrelsesmedlemmer. Ved ansvarsgrundlaget kan der dermed ikke tages højde for medarbejderens eventuelt manglende forudsætninger.

Selvom forholdene om medarbejderrepræsentanten ikke påvirker selve ansvarsgrundlaget er det ikke ensbetydende med, at de er uden betydning for placeringen af den endelige erstatningssum. I henhold til SL § 363 kan erstatningen nedsættes, når dette findes rimelig under hensyn til skyldgraden, skadens størrelse og omstændighederne i øvrigt. Dette er bl.a. forekommet i føromtalt Vestre Landsrets dom af 22/10-1984 hvor bestyrelsesmedlemmernes erstatningsansvar blev nedsat under hensyn til deres afhængighedsforhold. Ligeledes blev bøderne á 5.000 kr. i straffesagen mod bestyrelsesmedlemmerne i Nordisk Fjer nedsat til 1.000 kr. for to (medarbejderrepræsentanter) af de tre dømte bestyrelsesmedlemmer. Dette skete ved Østre Landsret dom af 14/12-1993 med henvisning til, at de ‘ikke havde særlige forudsætninger for arbejdet i bestyrelsen’.

Det kan ud fra ovenstående konkluderes, at selve ansvarsgrundlaget ikke er mildere for medarbejderrepræsentanten, men at udstrækningen af ansvaret efter omstændigheder kan lempes. I det følgende afsnit vil familiebestyrelsesmedlemmet ansvar undersøges. Her

⁷⁵ Hansen, Jensen & Madsen, *Medarbejdervalgte bestyrelsesmedlemmer* (2004): s. 161f

fremlægges det, at alt tyder på, at lempelse af familiebestyrelsesmedlemets ansvar fortsat vil ske i mindre omfang. Henset til familiebestyrelsesmedlemmets og medarbejderrepræsentantens fælles karakteristika, vil denne praksis antageligt påvirke sidstnævntes ansvar.

5.1.3 Familiebestyrelsesmedlemmet

Familiebestyrelsesmedlemmer fremkommer ofte, især i mindre virksomheder, der drives som personlige virksomheder. At man vælger, at give bestyrelsespladser til et familiemedlem, kan der være flere årsager til. Det kan eksempelvis være, at der er ønsker om, at familien skal være stærkt repræsenteret i et selskabs ledelse. Det kan også være for at hjælpe det pågældende familiemedlem økonomisk, da man som bestyrelsesmedlem sikres en let erhvervet indtægt. Sidst kan det også skyldes opfyldningen af Selskabsloven §111 stk. 2, der angiver at bestyrelser skal bestå af minimum tre medlemmer.

Det familiære bånd medfører et særligt afhængighedsforhold, hvor loyaliteten blandt slægtingene kan være problematisk. Dette kan udtrykkes ved 'bjørnetjenester', hvor familiemedlemmer ignorerer slægtinges handlinger i bestyrelsen i god mening. Dette understøttes bl.a. af Samuelsson og Søgaard, i det de betoner, at pladsen i bestyrelsen for et familiemedlem, kan føles som tvangsmæssigt pålagt, som følge af de psykologiske magtforhold i den pågældende familie.⁷⁶ Disse særlige forhold, der taler for, at familiemedlemmer underkastes en mildere culpabedømmelse end øvrige bestyrelsesmedlemmer, modsvares dog af ligestillingsprincippet.

I følgende sager ses afgørelserne som et udtryk for en mild culpabedømmelse. I U.1961.515H blev direktøren fundet erstatningsansvarlig for en kreditors tab i forbindelse med leverancer på kredit. Bestyrelsen bestående af direktørens skolekammerat, hustru og mor blev frifundet. Højesteret fandt at disse medlemmer ikke havde deltaget i eller haft kendskab til direktørens retsstridige dispositioner. Der blev lagt vægt på, at selskabet var nystiftet, at direktøren var meddelt eneprokura, og at bestyrelsen først var tiltrådt kort før leverancerne fandt sted. Ligeledes i U.1966.732SH blev direktøren, der også var

⁷⁶ Samuelsson & Søgaard, *Bestyrelsesansvaret* (1997): s. 133

hovedaktionær fundet erstatningsansvarlig. De to øvrige bestyrelsesmedlemmer, herunder hans hustru, blev frifundet. Her fokuserede Sø- og Handelsretten på, at bestyrelsesmedlemmerne ikke havde fået kendskab til selskabets økonomiske vanskeligheder men derimod gennem dialog med direktøren, havde fået oplyst, at alt gik godt. Yderligere var direktørens retsstridige dispositioner i form af ulovlige aktionærlån foretaget midt i et regnskabsår, hvorfor de ikke fremgik af selskabets regnskab og de pågældende bestyrelsesmedlemmer havde derfor ikke korrekt oplysningsgrundlag.

Nyere domsafgørelser kan dog ses som et udtryk for, at kravene til familiebestyrelsesmedlemmer er blevet skærpet i forhold til tidligere retspraksis i ovennævnte eksempler fra 1960'erne.⁷⁷ I U.1979.777 (Padborg Koloniallager) blev, der i culpabedømmelsen ikke taget hensyn til familieforholdet. Tre bestyrelsesmedlemmer, der alle var børn af bestyrelsesformanden, blev fundet erstatningsansvarlige for de tab, kreditorerne led ved selskabets konkurs. Det skyldtes, at de blot ved en gennemlæsning af selskabets regnskaber kunne være blevet bekendt med det ulovlige aktionærlån, der blev iværksat til bestyrelsesformanden, deres far. De havde ikke foretaget sig noget for at føre tilsyn med selskabets virksomhed.

Familiebestyrelsesmedlemmerne (direktørens ægtefælle og svigerfar) i U.1977.246SH sagen blev ligeledes dømt erstatningsansvarlige, idet de ikke have grebet ind overfor direktørens fortsatte brug af en lejet bil, trods selskabets økonomiske vanskeligheder. De havde tilsidesat deres pligt til at påse, at der blev aflagt årsregnskab. Dette blev ikke udarbejdet og derved blev bestyrelsen ikke klar over selskabets økonomiske vanskeligheder, som de ellers havde haft pligt til at tage til konkurs eller likvidation, således at biludlejerens tab var blevet mindsket. Sø- og Handelsretten fandt, at netop fordi, der var tale om et familieforetagende, burde direktørens hustru og fader var klar over, at direktøren fortsat anvendte den lejede bil.

Ligeledes er familiebestyrelsesmedlemmer i dommene U.2001.873H (ASX) og U.2007.497H (Calypso) fundet erstatningsansvarlige, uden at der er blevet taget højde for

⁷⁷ I samme retning, Boe: *Bestyrelsesmedlemmers og direktørers ansvar* U. 1984B.385

deres familiære relationer. Med en enkelt undtagelse i form af Østre Landsrets dom 27/11-1991⁷⁸ synes retspraksis at have fastholdt denne skærpede linje.

Overordnet kan det herfra konkluderes, at et bestyrelsesmedlem, der vælges på grund af dets familiemæssige tilknytning til selskabets ejere, ikke skal underkastes en mildere culpavurdering end de øvrige bestyrelsesmedlemmer. De krav, der stilles til familiebestyrelsesmedlemmer i dag er strengere end tidligere (jf.1960'erne eksemplerne ovenfor) og derved følger familiebestyrelsesmedlemmets ansvar således den skærpelse, retspraksis om bestyrelsesansvar generelt udvikler sig hen imod.

Lempelse

På trods af at domstolene ikke har været tilbøjelige til at ændre selve ansvarsnormen for familiebestyrelsesmedlemmet, er der eksempler på, at der i stedet gøres brug af SL §363. Erstatninger kan her nedsættes, når det findes rimelig under hensyn til skyldgraden, skadens størrelse og omstændigheder i øvrigt. I U.1979.777V (Padborg Koloniallager) bestod bestyrelsen som nævnt af selskabets reelle ejers tre børn. De blev fundet erstatningsansvarlige, men ansvaret blev lempet. Vestre Landsrets anvendelse af lempelsesreglen er påfaldende. Erstatningen var et symbolsk beløb på 15.000 kr., som alle tre bestyrelsesmedlemmer var solidarisk ansvarlige for.⁷⁹ Derudover havde bestyrelsesmedlemmerne udvist betydelig uagtsomhed, idet de havde tilsidesat deres pligt til at føre tilsyn med selskabets økonomi. Denne uagtsomhed må betragtes som værende grov.⁸⁰ Man kan undre sig over, at landsretten valgte at lempe ansvaret i en situation som denne. Den daværende ASL §143 stk. 1 forelagde, at selv om lempelsesmuligheder ikke er begrænset til et tilfælde, hvor der foreligger simpel uagtsomhed, vil den næppe anvendes hvor uagtsomheden er grov. Denne dom kan derfor ses som et udtryk for, at lempelsesadgangen er betydeligt videre for familiebestyrelsesmedlemmet end for det menige medlem.

⁷⁸ I dommen blev et bestyrelsesmedlem, der var far til selskabets direktør, frifundet med henvisning til, at han "alene stillede kapital til rådighed og at han ikke havde forudsætninger for aktivt at tage del i virksomheden".

⁷⁹ Sagsøgerens principale påstand lød på ca. 230.000 kr., den subsidiære på ca. 110.000 kr. og den mest subsidiære på 32.000 kr. Af dommen fremgår det ikke, hvor stort et stab landsretten anerkendte.

⁸⁰ Sofsrud: *Bestyrelsens beslutning og ansvar* (1999): s. 476 og Boe: *Bestyrelsesmedlemmers og direktørers ansvar* U.1984B.385

5.2 Bestyrelsesmedlemmers viden om selskabets forhold

Selskabsloven indeholder ingen generel bestemmelse, der konkret regulerer i hvilket omfang, bestyrelsen skal være orienteret om selskabets forhold. En sådan bestemmelse ville næppe kunne indeholde andet end en helt overordnet regel, henset til de vide rammer der er for at indrette selskabets organisation, og de utallige variationer i selskabets virksomhed, størrelse, personsammenhæng mv., der kan forekomme. Bestyrelsens generelle lovmæssige pligter i henhold til selskabsloven og årsregnskabsloven bidrager dog i et vist omfang til at fastlægge, hvad bestyrelsen skal vide om selskabets forhold. Dette behandles i det følgende.

5.2.1 Selskabsloven § 115 – Tilsyn og kontrol

Som nævnt tidligere under lovgrundlaget beskriver § 115 i selskabsloven en bestyrelses opgaver. Det er bl.a. en bestyrelses opgave, at varetage den overordnede og strategiske ledelse. Derudover skal en bestyrelse også sikre en forsvarlig organisation af kapitalselskabets virksomhed og påse (modsat det tilsvarende krav til direktionen) sikre de forhold, der følger af selskabslovens § 115, stk.1 nr.1-5.

For at bestyrelsen kan opfylde disse opgaver, er det nødvendigt, at bestyrelsen har en vis information til rådighed om selskabets forhold. Bestyrelsen skal sikre sig et tilstrækkeligt rapporteringssystem, der understøtter bestyrelsens informationsbehov, idet bestyrelsens mulighed for at opfylde sine pligter afhænger heraf.⁸¹ Bestyrelsen har dermed ansvar for, at sikre informationssystemer, der er tilstrækkelige til, at bestyrelsen kan føre nødvendig kontrol og tilsyn med virksomheden. Bestemmelserne tager ikke højde for hvilket materiale, der bør tilgå bestyrelsen. Dette afhænger af konkrete forhold i det enkelte kapitalselskab. Et sådan system kan udgøres af retningslinjer til bestyrelsens direktion om, hvordan, i hvilke tilfælde og hvilket omfang bestyrelsen skal orienteres.

Hvis en bestyrelse undlader tilsyn med en forsvarlig organisation af selskabets virksomhed, kan det have betydning for at beslutningsgrundlaget for et konkret skøn er uforsvarligt. Ud fra U.2007.357 H (Calypso), kan det udledes, at informationen om et selskabs forhold, er vejledende for, hvilken viden bestyrelsen bør have og i tilfælde af

⁸¹ Kure og Hedegaard: *Selskabsloven med kommentarer*: note 666. Tilsvarende Bunch og Rosenberg: *Selskabsloven med kommentarer* (2014) note 5: s. 432f.

håbløshedstidspunktet burde have haft og handlet på. Den pågældende dom omhandler et rejseselskab, der den 19. januar 1996 blev stiftet med en egenkapital på 1 mio. kr. Selskabets drift blev finansieret via kundernes forudbetalinger af rejsepakker. Allerede den 17. oktober 1996 knapt 9 måneder efter stiftelse af selskabet gik det konkurs. Inden da havde selskabet oparbejdet et underskud på ca. 38 millioner kr. og ved konkursens indtræden havde selskabet en negativ egenkapital på 37 millioner kr.. I den forbindelse udtalte Højesteret følgende ”*Det må antages, at selskabets bestyrelse, hvis den i sædvanligt omfang havde ført tilsyn med selskabets forhold i løbet af forholdsvis kort tid og i hvert fald i sommeren 1996 ville være blevet klar over, at selskabet havde lidt betydelige tab, således at tabet måtte indstilles medmindre der blev tilføjet yderligere kapital og foretaget en omlægning af driften*”⁸².

Ud fra ovenstående kan det udledes, at bestyrelsens forsvarlige tilsynsforpligtelse, herunder risikostyring og intern kontrol, således udgør en nedre grænse for, hvilken viden bestyrelsen skal have, og således også en nedre grænse for det forsvarlige beslutningsgrundlag.⁸³ Derudfra vil man som sagsøger, kunne procedere på, at beslutningsgrundlag var så mangelfuldt i tilfælde, hvor dette burde have været undgået ved forsvarlig kontrol, tilsyn samt risikostyring, og således vil selskabet ifalde ansvar for uforsvarlig tilsyn og kontrol, såfremt de almene erstatningsbetingelser er opfyldt. .

Overordnet er opgaverne fra Selskabsloven § 115 naturligvis vigtige, men man kan pege på nogle forhold, der i særlig grad vil kunne udløse erstatningsansvar grundet manglende viden om selskabets forhold. Risikostyring og intern kontrol er i særdeleshed væsentligt, det samme gælder den løbende rapportering fra direktionen om selskabets økonomiske

⁸² U.2007.497H, s. 578

⁸³ Det er således for vidtgående, *Thorbjørn Sofsrud* anfører, at det ikke kan antages, at ”... der med henblik på ansvarsbedømmelsen overhovedet er grund til at fremhæve udøvelsen af ’tilsyn’ som en særlig funktion for bestyrelsen.” (original fremhævelse). Han anfører videre, at der er ”...*beslutningen*, der er genstand for ansvarsbedømmelsen, og de er hverken nødvendigt eller hensigtsmæssigt også at henvise til en særlig tilsynsfunktion.” (original fremhævelse). *Thorbjørn Sofsrud: Bestyrelsens beslutning og ansvar* (1999) s, 165. Det kan tilsluttes, at det er bestyrelsens beslutning, der er genstand for ansvarsbedømmelsen, men tilsynsfunktionen må siges, at have indflydelse på ansvarsbedømmelsen og det forsvarlige beslutningsgrundlag. Se også kritisk hertil *Poul Krüger Andersen: Aktie og anpartsselskabsret – kapitalselskaber* (2017), s 514.

situation. Også tilsynet med direktionen er væsentligt, og det samme gælder i høj grad tilsynet til selskabets kapitalberedskab.

5.2.2. Årsregnskabsloven: Årsrapport, regnskaber og koncernregnskaber

Selskaber, der er omfattet af årsregnskabsloven § 3, stk. 1, skal aflægge årsrapport efter reglerne i årsregnskabsloven, jf. dennes § 2. Årsregnskabet og eventuelle kvartalsregnskaber danner en væsentlig informationskilde til bestyrelsen idet det bl.a. vil være det centrale grundlag for bestyrelsens konstatering et kapitallån. Det er bestyrelsens ansvar at udarbejde og aflægge en årsrapport. Derfor kan det diskuteres, om bestyrelsen skal have tilstrækkelig viden til forsvarligt at kunne godkende den, idet de har ansvaret for den. Alternativt må bestyrelsen modtage professionel hjælp til udarbejdelse og godkendelse af denne. I praksis vil en direktion i et givent omfang kunne varetage udarbejdelsen af årsrapporten. Hvis dette er tilfældes, må det forventes af bestyrelsen, at de gør sig bekendt med indholdet i årsrapporten inden godkendelse og efterfølgende udsendelse. Hvis årsrapporten indeholder oplysninger, der kræver bestyrelsens handling, skal man som underskrivende bestyrelsesmedlem påpege dette inden godkendelse. Såfremt man ikke handler, vil man pålægges ansvar. Dette var gældende for ét af bestyrelsesmedlemmerne i U.2001.873H, ASX sagen. En sag, der vedrørte spørgsmålet om hvorvidt bestyrelsen (bestående af et ægtepar og mandens far) i et aktieselskab kunne dømmes erstatningsansvarlige for salg af en ejendom (et bilhus) til væsentlig under markedsprisen. Ejendommen blev solgt til et anpartsselskab, der var ejet af ægteparret. Mandens far havde ikke deltaget i bestyrelsesarbejdet heller ikke i beslutningen om salget. I landsretten blev hele bestyrelsen pålagt erstatningsansvar. Faren til manden blev navnlig pålagt erstatningsansvaret for ikke at have ført tilfredsstillende tilsyn og kontrol i sit bestyrelsesarbejde. Han havde underskrevet et regnskab med oplysninger om salget uden at have sat sig ind i dispositionen og havde heller ikke stillet eventuelt kritiske spørgsmål hertil.

Landsretten udtalte i den forbindelse, "Da Jens Carl Sørensen uden at foretage sig yderligere har underskrevet årsregnskabet, har han som bestyrelsesmedlem pådraget sig et medansvar for beslutningen om at overdrage ejendommen til anpartsselskabet. Jens

Carl Sørensen er derfor også erstatningsansvarlig over for aktieselskabet for det tab, selskabet har lidt ved beslutningen om, at aktieselskabet skulle sælge ejendommen til anpartsselskabet til den pågældende pris”.⁸⁴

Højesteret bemærker derudover: “Den ansvarspådragende fejl bestod således i, at undlade at søge nærmere oplysninger om og gribe ind over for en kritisabel disposition, der fremgik af et regnskab, hvor dispositionen fremstod som gennemført, og hvor de kritisable momenter ikke kunne læses direkte af regnskabet, men måtte antages at være kommet frem ved et tilstrækkeligt tilsyn.”⁸⁵

Således er det ikke den manglende viden, der er ansvarspådragende, men derimod det forhold, at der ikke er blevet ført tilsyn - i dette tilfælde læst årsrapporten og handlet på informationerne i denne i årsrapport. Det kan derfor udledes, at en rådgiver bør rådgive om, at bestyrelsesmedlemmer skal kende til informationerne i årsrapporten og disponerer i overensstemmelse hermed. Ligesom at bestyrelsesmedlemmer bør gøre sig bekendt med vedrørende regnskaber og budgetter. Hertil kan det nævnes, at manglende kendskab til et ulovligt kapitalejerlån ikke diskulperes ved ansvarsbedømmesen, såfremt dette lån fremgår af regnskaber. Jvf. tillige den tidligere nævnte sag U.1979.777V – Padborg koloniallager. Moderselskaber er omfattet af Årsregnskabsloven § 3 stk. 1. og skal som udgangspunkt udarbejde et koncernregnskab, jf. Årsregnskabslovens § 109. I den forbindelse skal datterselskaber give moderselskaber de oplysninger, der er fornødne for at kunne vurdere koncernens stilling og resultat jf. Selskabsloven § 134, 2 pkt.⁸⁶ Bestemmelsen gælder kun for danske selskaber, men modervirksomheden har via sin bestemmende indflydelse i datterselskaberne mulighed for, at stille det samme krav til udenlandske datterselskaber,⁸⁷ såfremt dette ikke strider mod regler i datterselskabets lands lov.⁸⁸

Dette er nødvendigt for at moderselskabet kan; udarbejde koncernregnskab efter (årsregnskabsloven §§57-61), give relevante oplysninger om hele koncernen på sin generalforsamling, jf. Selskabsloven § 102, stk.1, 2. pkt. eller fastlægge størrelsen af udbytte i moderselskabet under hensyntagen til hele koncernens forhold og konsolideringsbehov, jf. Selskabsloven § 179, stk.2, 1 pkt. Selskabet må, for at kunne

⁸⁴ U.2001.873H, s. 880 landsrettens udtalelse

⁸⁵ U.2001.873H, s. 881 højesterets bemærkninger

⁸⁷ Brenøe, Hjetting, Simonsen og Stadil: *Lov om Finansiell virksomhed* med kommentarer: note 742.

⁸⁸ Werlauff: *Selskabsret* (2016): s. 670f

vurdere sin egen stilling, have oplysninger om den økonomiske udvikling i datterselskaberne.⁸⁹

I forhold til ovenstående og selskabslovens § 115, nr.3 skal bestyrelsen være bekendt med selskabets ajourførte regnskabsoplysninger, og i alle tilfælde være oplyst i en grad, der gør det muligt for den at udsende årsrapporten.⁹⁰

5.3 Krav til viden ved konkrete dispositioner og betydning af risiko

Den enkelte disposition og temaet for skønnet er afgørende for, hvilken information der udgør et forsvarligt beslutningsgrundlag som bestyrelsen kan basere sit skøn på. Det giver sig selv, at det ikke er den samme type information, der er relevant i alle beslutningssammenhænge. Der er stor forskel på om bestyrelsen i en bank træffer beslutning om kreditgivning eller når bestyrelsen i en anden type virksomhed træffer beslutning vedrørende salg af fast ejendom, eller i et tredje selskab træffer beslutning om videreførelse af et selskab trods økonomiske vanskeligheder. Det kan derved konkluderes, at det er vanskeligt at udlede noget generelt om, hvilke oplysninger, der er nødvendige i forhold til en konkret disposition. En faktor, der dog kan have betydning og kan påvirke kravene til et forsvarligt beslutningsgrundlag, er "risikoen ved beslutningen". Derfor vil jeg i nedenstående afsnit udlede betydningen af risiko med behandling af en række typetilfælde.

5.3.1 Betydning af risiko

En bestyrelses forretningsmæssige beslutninger kan i mere eller mindre grad være risikofyldte for selskabet. Selve disposition kan i sig selv være risikabel. For eksempel udgør et lån uden sikkerhed en større risiko end samme lån med sikkerhed. Risikoen må imidlertid også ses i relation til det enkelte selskab og den risiko dispositionen konkret udgør i forhold til selskabets egenkapital og økonomiske situation i øvrigt. Begge forhold

⁸⁹ *Bestyrelsen beslutning og ansvar* (1999): s. 389

⁹⁰ *Sofsrud: Bestyrelsen beslutning og ansvar* (1999): s. 389

har efter omstændighederne indflydelse på, hvad der må anses for et forsvarligt beslutningsgrundlag. Hvis en bestyrelse træffer beslutninger, der indebærer en høj risiko eller hvis bestyrelsen befinder sig i en risikofyldt situation, kan det medvirke at kravene, der stilles til informationsgrundlaget bliver større. Thorbjørn Sofsrud betegner scenarierne som “ekstraordinære forhold” eller en “ekstraordinær situation” og anfører, at der i disse situationer er et særligt informationsbehov.⁹¹

Et eksempel på en risikofyldt situation er sagen om Calypso Rejser, jf. U.2007.497H (Calypso), hvor rejsebureauets finansieringsform kombineret med et spinkelt kapitalgrundlag udgjorde en høj risiko for selskabet. Højesteret udtalte herom, at “[en] løbende og effektiv kontrol med udviklingen i selskabets økonomi på denne baggrund [var] af særlig betydning”. Den risiko, der lå i finansieringsmodellen, tilsagde dermed en skærpelse af kravene til bestyrelsens kontrol med udviklingen af selskabets økonomi.

Hvis en beslutning skaber stor risikoeksponering for selskabets forhold, skal der stilles større krav til beslutningsgrundlaget. Her er det den relative risiko ved en disposition, der har betydning.⁹² Det kan udledes af U.2001.873H (ASX), hvor to bestyrelsesmedlemmer havde foranlediget en ejendom solgt uden en sagkyndig ejendomsvurdering. Landsretten fandt det uforsvarligt og fokuserede bl.a. på, at ejendommen var selskabets væsentligste aktiv, og at selskabet var i en økonomisk vanskelig situation.

Capinordic-dommen kan illustrere, hvilken indflydelse risiko og eksponering har på kravene til bestyrelsens beslutningsgrundlag. Landsretten lagde vægt på risikoen ved hvert af de bedømte engagementer. Hvor risikoen forbundet med et engagement var betydelig, stillede landsretten tilsyneladende større krav til beslutningsgrundlaget. Landsretten fandt eksempelvis, at bevillingen af lån til Euro Trust A/S var forbundet med betydelig risiko, men at det ikke var uforsvarligt for banken at påtage sig denne. Landsretten lagde blandt andet vægt på, at der var foretaget betydelige investeringer i EuroTrust A/S, hvilket underbyggede den almindelige tillid til selskabet, at der var positive eksterne vurderinger af selskabet og at Capinordic Bank havde foretaget egne risikovurderinger.

Risikoen var således imødegået med undersøgelser, der var forsvarlige henset til den grad af risiko, selskabet udsattes for. Således kan det siges, at hvor bestyrelsen træffer beslutninger om for selskabet risikofyldte dispositioner, intensiveres kravene til

⁹¹ Sofsrud: *Bestyrelsens beslutning og ansvar* (1999): s. 389.

⁹² Se til støtte herfor Sofsrud: *Bestyrelsens beslutning og ansvar* (1999): s. 389f.

informationsgrundlaget.

Omvendt mindskes kravene til beslutningsgrundlaget ved mindre risikofyldte dispositioner. Dette bekræftes af, at grundlaget for en anden lånebevilling i Capinordicdommen ikke blev anset for uforsvarligt, uanset at kreditpolitikken var tilsidesat (kreditpolitikken var indskrevet i forretningsordenen), således at der ikke blev udført en grundig analyse af kundens årsopgørelse med videre. Dette da bevillingen kun indebar ringe risiko. Således er der både tale om en intensivering af kravene til informationsgrundlaget ved høj risiko, og en lempelse af kravene ved lav risiko og at risikovurderingen er relativ.

Dette synes hensigtsmæssigt, idet en disposition i et mindre nystartet firma kan medføre en høj grad af eksponering, mens samme disposition for eksempelvis Google eller Mærsk ville udgøre en forholdsvis ubetydelig satsning, som bestyrelsen end ikke ville blive orienteret om.

Selskaber har forskellige risikoprofiler, og dette kan have indflydelse på ansvarsbedømmelsen. Selskabets risikoprofil påvirker, hvilken retmæssig forventning kapitalejere og kreditorer må have til selskabets virksomhed, og hvad der må betegnes, som for selskabet risikobetonede beslutninger. Et eksempel fra praksis, der viser dette, er U.1999.707H (Future Advance), hvor bestyrelsesformanden allokerede hele investeringsselskabets stamkapital i en lille bank, der efterfølgende gik konkurs. Investeringen i banken var utvivlsomt en risiko med stor eksponering for selskabet. Kapitalejerne havde dog ved generalforsamlingen besluttet at ændre investeringsstrategien til en mere risikofyldt profil, hvor der blev taget flere chancer med deraf følgende mulighed for at tjene flere penge. Ifølge bestyrelsesformanden var banken som investering, blevet udvalgt på baggrund af sit ry som dygtig til spekulationsforretninger. Der var videre ikke noget, der gav mistanke om bankens soliditet ved investeringen. Højesteret frifandt bestyrelsesformanden. Dommen må forstås således, at hvor kapitalejerne har vedtaget en høj risikopræference, vil kravene til bestyrelsens grundlag for risikobetonede beslutninger ikke nødvendigvis stige. I sådanne tilfælde er det netop risikoen og den deraf følgende mulighed for at tjene penge, der driver beslutningerne ved høj risikopræference. Det er med andre ord i selskabets interesse, at drive risikofyldte investeringer med mulighed for højt afkast. Sådant risiko materialiserer sig sommetider i tab, hvilket ikke kan begrunde ansvar for bestyrelsen. Landsretten nåede i samme sag til det modsatte resultat. Den lagde

vægt på, at anbringelsen af hele stamkapitalen efter størrelsen og karakteren af banken måtte anses for at være en usædvanlig og risikobetonet investering.

5.3.2 Konkrete dispositioner

Ved ofte forekommende, forholdsvis almindelige dispositioner, kan der tænkes at være nogle faste konkrete krav til beslutningsgrundlaget, og der er også ofte forekommende ansvarssituationer i praksis. Mens det i selskabsloven ikke er muligt at opstille generelle kriterier for et forsvarligt beslutningsgrundlag, kan det således tænkes, at der for mere specifikke, standardiserede forretningsmæssige dispositioner og ofte forekommende ansvarssituationer i praksis kan opstå generelle normer for beslutningsgrundlaget.

5.3.2.1 Långivning

Særligt for långivning har finanskrisen resulteret i flere domme, der forholder sig til det forsvarlige beslutningsgrundlag for bevilling af lån og anden bankvirksomhed. Dommene kan bidrage til en eventuel fastlæggelse af de krav, der kan stilles til beslutningsgrundlaget for bankvirksomhed. I Capinordic-dommen udtalte Østre Landsret, at det ikke var ”...*søgt belyst, hvilke krav der generelt kan stilles til et forsvarligt grundlag for kreditgivning i en bank*”, hvilket blev gentaget i Roskilde Bank-dommen. Med udtalelsen åbner Landsretten op for at sagsøger kunne have forsøgt at opstille nogle generelle kriterier for, hvad der i forbindelse med långivning kan kræves af et forsvarligt beslutningsgrundlag. Sådanne generelle kriterier kunne for eksempel have været støttet på branchenormer, udledt af andre banksager, støtte på lov om finansiel virksomhed, ledelsesbekendtgørelsen eller anden regulering, og være fremlagt ved syn og skøn, sagkyndige erklæringer eller udtalelser fra brancheorganisationer. Landsretten fastslog på denne baggrund, at forsvarligheden af en lånebevilling beror på en konkret vurdering.

Roskilde Bank-dommen har nu sat en laveste grænse for et forsvarligt beslutningsgrundlag, idet sådan beslutning som udgangspunkt skal basere sig på en kreditvurdering. Vurdering af debtors økonomi foretaget på baggrund af oplysninger om et tidligere år end muligt kan efter omstændighederne være uforsvarligt, jf Capinordic-dommen. Retten fremhævede således i bedømmelsen af engagementet med Strandgaard Invest Limited, at bevillingen i maj 2008 var baseret på ældre regnskabstal fra 2006.

Forholdet kunne dog ikke konkret føre til ansvar, da der ikke var kausalitet til tabet. Dermed tog retten heller ikke stilling til, om det i sig selv var tilstrækkeligt til at gøre beslutningsgrundlaget uforsvarligt, at der ikke var indhentet nyere regnskaber. I en anden bedømmelse af lån til Synerco ApS bemærkede retten, at et bestyrelsesmedlems konkrete indgående kendskab til virksomheden gjorde, at det ikke havde betydning, at regnskabsoplysningerne i kreditindstillingen var næsten 12 måneder gamle. Et krav om, at kreditgivning af en bank ikke må basere sig alene på gamle regnskabstal, forekommer rimeligt, henset til den relative lethed med hvilken det i dag er muligt at fremskaffe regnskabsoplysninger som følge af digitale bogførings- og regnskabsværktøjer og til opdaterede regnskabstals mulige betydning for beslutningsgrundlag, i særdeleshed i bankvirksomhed. Bestyrelsen kan imødegå kravet om forsvarligt grundlag proportionalt med risikoen ved at stille krav til engagementet, sådan at risikoen nedbringes. Mangler der oplysninger om værdier, kan det for eksempel være tilstrækkeligt for bestyrelsen at forlange en vurdering foretaget, der skal have dækning for mindst 120 % af lånet, førend lånet kan udbetales. Derved bringes risikoen ned og således også kravene til beslutningsgrundlaget. I et tilfælde havde bestyrelsen på denne måde stillet krav om tæt opfølgning af engagementet og eksekvering ved en bestemt kurs, hvilket var tilstrækkeligt til, at bevillingen og den efterfølgende manglende opfølgning ikke kunne tilskrives bestyrelsen som uforsvarlig.

På baggrund af Capinordic-dommen og Roskilde Bank-dommen kan det være forsvarligt at basere lånebevillinger på oplysninger om debtors økonomi, herunder økonomien i eventuelle af debitor ejede selskaber, samt om sikkerhed, herunder for eksempel kursen for kapitalandele, den økonomiske situation i unoterede selskaber eller ejendomsvurderinger. Kreditindstillinger indeholdende sådanne oplysninger har således som beslutningsgrundlag bevirket, at bevillinger ikke har været uforsvarlige.

I begge sager forholdt retten sig til, om bankens kreditpolitik og forretningsgange var tilsidesat. Tilsidesættelse af sådanne interne retningslinjer kunne ikke i sig selv generelt danne grundlag for ansvar, jf. Eksempelvis Roskilde Bank-dommen. Landsretten i Roskilde bank-sagen udtaler herom “ *Der er under sagen alene fremlagt oplysninger om nogle konkrete fravigelser af interne retningslinjer, mens der ikke er givet et generelt billede af omfanget, herunder omfanget i forhold til sædvanlig praksis i pengeinstitutter. Landsretten har derfor ikke mulighed for at fastslå, at fravigelserne havde et sådant omfang, at det i sig selv var ansvarspådragende. Den omstændighed, at bestyrelsen i et*

*vist omfang fraviger egne retningslinjer eller accepterer, at bankens direktion eller ansatte fraviger disse, kan således ikke i sig selv anses for ansvarspådragende for bestyrelsen.”*⁹³

I stedet indgik de interne retningslinjer som vejledende kriterier til fastlæggelsen af et forsvarligt beslutningsgrundlag. herom udtalte landsretten: *“Et ansvar for bestyrelsen må derfor forudsætte, at det efter en konkret vurdering i hvert til-fælde har været uforsvarligt, at bestyrelsen har fraveget egne retningslinjer eller accepteret en sådan fravigelse.”*⁹⁴

5.3.2.2. Ejendomssalg

I handel med fast ejendom bør der foreligge en vurdering, således at bestyrelsen ikke skønmæssigt fastsætter værdien af ejendommen. I hvert fald hvor der kan være interessekonflikter, er dette en nødvendighed, jf. U.2001.873H (ASX). I sagen var der essentielt tale om et ekstraordinært maskeret aport udbytte og selskabslovens regler om forsvarlig ekstraordinært apport udbytte jf. selskabslovens § 183 herunder om vurderingsberetning jf. Selskabslovens § 183, stk. 5 (Selskabslovens § 36 og 37) blev ikke overholdt.. Det vurderes dog, at kravet om vurderingsberetning kan stilles generelt ved salg af fast ejendom. Det må i hvert fald tælle for et rimeligt beslutningsgrundlag, at man inden beslutning om salg af fast ejendom får en professionel ejendomsvurdering.

⁹³ Roskilde bank sagen: s. 481

⁹⁴ Ibid.

6. Bestyrelsens informationskilder og særlig opmærksomhed herved

Det er bestyrelsen, der har det endelige ansvar for, at det forretningsmæssige skøn bliver foretaget på et tilstrækkeligt grundlag. For at kunne udføre sit arbejde og træffe de rigtige beslutninger, har bestyrelsen brug for at få alle relevante oplysninger. Imidlertid betyder det ikke, at bestyrelsen selv skal skaffe og udarbejde den nødvendige information. Til det har bestyrelsen brug for forskellige informationskilder, og det kræver at selskabet er udformet på en måde, der kan sikre dette.⁹⁵

Bestyrelsen kan og bør dog ikke altid bebrejdes, at den ikke har haft tilstrækkelig information, se for eksempel U.2011.1052H (Ulmadan), som beskrives i afsnit 6.1.1.

Herunder følger en række af de mest essentielle kilder til at sikre bestyrelsen den rette information og skitsering af generelle forhold, som stiller krav til det forsvarlige beslutningsgrundlag. I forlængelse af hver kilde behandles grænserne for bestyrelsens ansvarspådragende uvidenhed i forhold til de oplysninger, den har modtaget fra kilderne.

6.1 Direktionen

6.1.1 Information fra direktionen

Som oftest vil den daglige ledelse, direktionen, kunne formidle den nødvendige information, jf. Selskabsloven §§111, stk.1, nr. 1, 2.pkt., og 117, stk.1, 1.pkt. Direktionen kender de faktiske forhold i selskabet og kan dermed videregive de informationer, som bestyrelsen har behov for.⁹⁶ I almindelighed vil bestyrelsen ikke have samme grad af information som direktionen. Men i de tilfælde, hvor bestyrelsen skal tage beslutninger omkring forhold, der normalt hører under den daglige ledelse, er det oplagt at bestyrelsen har samme dybde af informationer, som direktionen.⁹⁷

⁹⁵ Gomard & Schaumburg-Müller: *Kapitalselskaber og erhvervsdrivende fonde* (2015): s 621 samt Sofsrud: *Bestyrelsens beslutning og ansvar* (1999):s. 389f.

⁹⁶ Thorbjørn Sofsrud: *Bestyrelsens beslutning og ansvar* (1999), s 397, samt Andersen: *Ledelsesansvar og ledelsesansvarsforsikring* (2011): s. 94

⁹⁷ Se i samme retning Sofsrud: *Bestyrelsens beslutning og ansvar* (1999): s. 387.

I den forbindelse er det vigtigt, at direktionen ”sorterer” informationen, så bestyrelsen kun modtager information om de forhold i selskabet, der vedkommer dens arbejde.⁹⁸ Det er ”spild” af ressourcer, hvis bestyrelsen skal bruge unødigt tid på at sætte sig ind i samme mængder af information, som direktionen har. Imidlertid kan bestyrelsen heller ikke ukritisk lade direktionen beslutte, hvad der er et tilstrækkeligt beslutningsgrundlag.

Som tidligere nævnt, er der i virksomhederne etableret forskellige informationssystemer, som skal sikre, at den nødvendige information tilkommer bestyrelsen. Det må også forventes, at bestyrelsen bliver underrettet, hvis der er beslutninger, som er har stor betydning eller som er usædvanlige for virksomheden, jf. Selskabslovens § 117, stk.1, 4.pkt.⁹⁹ Bestyrelsen kan også påkræve konkrete informationer fra direktionen.

Det må forventes, at direktionen samvittighedsfuldt informerer bestyrelsen, og at de oplysninger bestyrelsen modtager er pålidelige.¹⁰⁰ Det fremmer ikke samarbejdet, hvis der sås tvivl om direktionens oplysninger, og bestyrelsen må derfor generelt have tillid til den daglige ledelse.¹⁰¹ Dette kan belyses af afgørelsen i U.1923.871H (Landmandsbanken), hvor landsretten udtalte, at bestyrelser i banker af Landmandsbankens størrelse i høj grad må forlade sig på rigtigheden af de oplysninger, den meddeles af direktionen.¹⁰²

I U.2015.2075H (Memory Card) udtalte landsretten, at det ”...har formodningen imod sig, at et børsnoteret selskabs direktør og hovedaktionær ved kriminel adfærd får selskabets regnskaber til at fremstå bedre med hensyn til omsætning af værdier...” I samme retning U.2011.1052H (Ulmadan), hvor et factoringsselskab påstod direktøren og bestyrelsesformanden af Ulmadan erstatningsansvarlige for uretmæssig modregning i en belånt faktura. Landsretten frifandt bestyrelsesformanden, idet det blev lagt til grund, at bestyrelsesformanden af direktøren var blevet oplyst, at factoringsselskabet var orienteret og indforstået med alle skridt, og at bestyrelsesformanden ikke burde have taget skridt til at sikre, at direktøren ikke kunne foretage den pågældende disposition. Højesteret stadfæstede denne del af dommen af de af landsretten anførte grunde. Afgørelsen viser, at bestyrelsen må antage, at oplysninger fra direktionen er korrekte.

98 Ibid.

99 Se bemærkningerne til selskabslovens § 117.

100 Se i samme retning Sofsrud, *Bestyrelsens beslutning og ansvar* (1999): s. 411f, 420f og Werlauff, *Selskabsret* (2016): s. 639 og Andersen, *Ledelsesansvar og ledelsesansvarsforsikring* (2011): s. 94 samt Gomard & Schaumburg-Müller, *Kapitalselskaber og erhvervsdrivende fonde* (2015): s. 621.

101 Sofsrud, *Bestyrelsens beslutning og ansvar* (1999): s. 411

102 U.1923.871H (Landmandsbanken): s. 907

6.1.2 Særlig opmærksomhed ved information fra direktionen

Det sker, at direktionen ikke informerer bestyrelsen, i en grad, som den burde. Det kan der være flere årsager til. Måske opstår der situationer, hvor direktionen har modstridende interesser med bestyrelsen, eksempelvis som følge af forskellige incitamentsstrukturer. Lever virksomhedens resultater ikke op til det forventede, kan det medføre kritik eller måske firing af direktionen. Direktionen kan bevidst foretage ulovlige dispositioner, og endelig kan mangelfuld information, skyldes en fejlvurdering af direktionen, eller at direktionen ikke har erkendt et problem. Jf. for eksempel den tidligere nævnte U. 1981.973H (Røde Vejmølle) (I denne sag havde en direktør solgt firmaets produkter til nedsatte priser, herunder til et selskab han selv var hovedaktionær i. Højesteret fandt, at det nok havde været rigtigst, om han havde holdt bestyrelsen løbende underrettet i højere grad end det måtte antages at være sket, men at han havde foretaget nedsættelserne ud fra et "loyalt forretningsmæssigt skøn". Direktøren frifandtes derfor for ansvar. Med andre ord behøver der ikke at være uetiske årsager til, at bestyrelsen ikke oplyses fyldestgørende af direktionen. Derfor kan man rejse det spørgsmål, om bestyrelsen skal gøre noget for at sikre sig imod utilstrækkelig og upålidelig information fra direktionen?

Bestyrelsen skal vise agtpågivenhed over for den information, direktionen giver dem, hvis omstændighederne giver anledning til det. I U.2015.2075H (Memory Card) udtalte landsretten, at selv om det har formodning imod sig, at direktøren udfører kriminelle handlinger, så forekommer det dog, hvorfor det hørte med til bestyrelsens opgaver "... at være særlig opmærksom på mulige faresignaler, der kunne dække over hovedaktionærens manipulationer." I U.2011.1052H (Ulmadan), havde bestyrelsesformanden ikke grund til at betvivle pålideligheden af direktørens oplysninger om, hvilke informationer factoringselskabet havde modtaget, jf. herved "forholdet er ikke af en sådan karakter..." hvorfor det må lægges til grund, at andre omstændigheder kunne have ført til et andet resultat.

Bestyrelsen kan derfor ikke forholde sig ukritisk til den information direktionen afgiver. I stedet skal en bestyrelse være opmærksom i forhold til eventuelle faresignaler i selskabet, eksempelvis whistleblower-henvendelser, forkerte eller mangelfulde oplysninger, utilgængelige oplysninger og/eller medarbejdere og revisors forbehold i årsrapporten. Men hvad ligger der implicit i denne forpligtelse, og hvad lægges der vægt på for at vurdere om bestyrelsen har udvist den nødvendige opmærksomhed. Dette var indeholdt i

U.2015.2075H (Memory Card), der frifandt bestyrelsen for ansvar. Landsretten lagde vægt på, at "... der blev stillet spørgsmål fra bestyrelses side, og at spørgsmålene blev besvaret af revisionen og (direktøren) på en sådan måde, at bestyrelsen måtte gå ud fra, at der ikke var problemer med opgørelsen af varebeholdningerne og kravet mod ITP, idet der var tale om områder, hvor det var revisionens opgave at sikre sig, at forholdene var i orden."¹⁰³

Bestyrelsen underbyggede beslutningsgrundlaget ved at stille relevante spørgsmål, som blev besvaret på betryggende vis. Der er formentlig sket en generel skærpelse af pligten til at reagere på faresignaler, når der er forhold i firmaet, der forårsager det. F.eks. hvis virksomheden er ejet og ledet af én person. Dette er nærliggende at udlede af samme sag, U.2015.2075H (Memory Card), hvor landsretten omkring ejeren og direktøren udtalte, at bestyrelsen under de foreliggende omstændigheder skulle være "... særligt opmærksom på faresignaler, der kunne dække over *hovedaktionærens* manipulationer..."¹⁰⁴

En bestyrelse, der stiller relevante spørgsmål pga. tvivlende forhold, og som får pålidelige svar på dette, må formodes at have gjort sin pligt i forhold til at stole på den givne information.

6.2 Revisor

6.2.1 Information fra revisor

En anden vigtig informationskilde for bestyrelsen er revisor. Denne foretager revision af selskabets årsregnskab og påser en række andre forhold, jf. Selskabsloven § 147. Revisor skal også oplyse, hvis denne bliver opmærksom på, at lovgivningen om bogføring og opbevaring af regnskabsmateriale ikke er overholdt jf. Revisorbekendtgørelsen § 7, stk.2, 1. pkt. Revisor skal endvidere særskilt oplyse om ikke uvæsentlige forhold, som revisor er blevet bekendt med under sit arbejde, og som giver en begrundet formodning om, at medlemmer af ledelsen kan ifalde erstatnings- eller strafansvar for handlinger eller undladelser, der berører virksomheden, tilknyttede virksomheder, virksomhedsdeltagere, kreditorer eller medarbejdere, jf. Revisorbekendtgørelsen §7 stk. 2, 2. pkt.

¹⁰³ U2015.2075H (Memory Card): s.2165

¹⁰⁴ Samuelsson & Søgaard: *Bestyrelsesansvaret* (1997): s. 70

Formålet med revision er at give årsrapporten troværdighed og pålidelighed.¹⁰⁵ Der stilles derfor krav både til revisionsprocessen og til revisor, herunder til revisors uafhængighed. Ved afgivelse af revisionspåtegning, udtalelser og ledelsesberetninger og andre erklæringer, skal revisor med sikkerhed være uafhængig af den virksomhed, som opgaven vedrører, og må ikke være involveret i virksomhedens beslutningstagning, jf. Revisorlovens § 24, stk. 1

Med de høje krav in mente kan bestyrelsen generelt gå ud fra, at oplysninger fra revisor er troværdige. Se hertil U 1982.595 H (Bønnelycke Træ), hvor flertallet i Højesteret fandt, at to bestyrelsesmedlemmer ikke havde pådraget sig ansvar for et tab, som kreditor havde lidt ved i tillid til et misvisende regnskab at levere varer på kredit. I mangel af oplysninger om, at de to bestyrelsesmedlemmer havde været bekendt med grundlaget for regnskabet, antog Højesteret, at de havde handlet i tillid til revisors godkendelse af regnskabet.

6.2.2. Særlig opmærksomhed ved information fra revisor

For revisorer er der andre regler, som sikrer deres uafhængighed og troværdighed. I den henseende adskiller de sig fra direktionen som informationskilde, og der er ikke tilsvarende risiko for udenforstående interesser. Det skal dog holdes for øje, at formålet med den årsrapport, revisor udarbejder, ikke direkte er at finde uregelmæssigheder. Derfor kan det ikke forventes, at grundlaget for årsrapporten er fuldstændig analyseret, hvorfor revisor generelt ikke kan erstatte bestyrelsens tilsynsforpligtelse, jf. Højesterets afgørelse i U.2001.873H (ASX). Her blev et medlem af bestyrelsen dømt erstatningsansvarlig for ikke at have grebet ind over for en kritisabel disposition, der fremgik af årsregnskabet, og som ville være opdaget ved tilstrækkeligt tilsyn. I spørgsmålet om erstatning stemte et flertal for at nedsætte erstatningen, taget i betragtning at der ikke var modtaget information om de kritisable forhold fra revisor eller rådgivere, mens et mindretal stemte imod, idet bestyrelsesmedlemmet ikke havde varetaget sine opgaver, ” ... selv om baggrunden må antages at have været, at han nærrede tillid til øvrige bestyrelsesmedlemmer... og til *selskabets revisor.*” Dermed står det klart, at bestyrelsen ikke kan betro tilsynsforpligtelsen til revisor.

¹⁰⁵ Christensen: *Kapitalselskaber – Aktie og anpartsselskaber* (2014): s. 601

Har bestyrelsen konkret viden om uregelmæssigheder i regnskabs- eller bogføringsfunktionen, for eksempel fordi revisor har gjort opmærksom på et forhold, der ikke er medtaget i årsrapporten, kan bestyrelsen ikke blot undskylde sig ved at henvise til årsrapporten. Jf. den tidligere omtalte sag U.1974.1005H (Tjæreborg Huse. Flertallet fandt, at det forhold, at nye regnskabsmæssige oplysninger ikke var forsøgt tilvejebragt, ikke var graverende nok til at være ansvarspådragende. Dette på trods af, at der forelå forskellige kritiske bemærkninger om selskabets bogføring fra revisors side.

I benævnelsen må dog udledes en kritik. Mindretallet fandt da også, at beslutningsgrundlaget var uforsvarligt, blandt andet taget i betragtning af, at den anvendte saldobalance var forsynet med væsentlige forbehold fra revisors side. Revisors forbehold kan således efter omstændighederne være et faresignal, som bestyrelsen ikke må sidde overhørig.

Christensen bemærker i den forbindelse, at såfremt der skulle tages stilling til en tilsvarende sag i dag, er det nærliggende, at der ville blive stillet større krav til beslutningsgrundlaget (regnskabsmaterialet), som bestyrelsen valgte at disponere ud fra, jf. herved U.2001.873H (ASX).¹⁰⁶

En særlig situation kan belyses af U.1995.43H (Bredtoft), hvor revisoren for Murermeister Bredtoft ApS i sin påtegning havde anført, at selskabet ikke ville være i stand til at fortsætte sin drift uden betydelig finansiel støtte. Direktionen og eneindehaveren skiftede derefter revisor, og efter noget tid igen tilbage til den første revisor. Fire ud af fem dommere i Højesteret fandt direktøren erstatningsansvarlig og udtalte hertil, at der ikke ”... kan lægges afgørende vægt på, at (den første revisor), som appellantens på ny havde rettet henvendelse til, efter sin forklaring troede på selskabets overlevelsesmuligheder...” I dommen skiftede direktøren øjensynligt revisor flere gange med det formål, at få den vurdering, han søgte. I et tilfælde af den karakter, må der stilles større krav til ledelsens agtpågivenhed, så den ikke blot kan forlade sig på det råd, den selv har udset sig.

106 Christensen: *Kapitalselskaber Aktie- og Anpartsselskaber* (2014): s. 706.

6.3 Eksterne rådgivere

6.3.1 Information fra eksterne rådgivere

Det forhold, at bestyrelsen i forbindelse med at træffe en beslutning har søgt rådgivning hos eksterne rådgivere, kan efter omstændighederne have en betydning for forsvarligheden af beslutningsgrundlaget. Et spørgsmål i den forbindelse er, i hvilken udstrækning rådgiverens anbefalinger kan udgøre et forsvarligt beslutningsgrundlag.

Til illustration kan nævnes, den også tidligere omtalte sag, U.2013.1312H (Skodsborg Grundejerforening), der angik forsvarligheden af at anke en retssag mod Rudersdal Kommune, velvidende at det ikke ville være muligt for grundejerforeningen at betale, hvis det for grundejerforeningen værst tænkelige udfald på sagen blev en realitet –hvilket det gjorde. Advokaten for grundejerforeningen anbefalede anken. Sagsøger anførte, at det er uden betydning for et personligt erstatningsansvar, hvordan grundejerforeningens advokat har vurderet mulighederne for at vinde sagen. Højesteret udtalte derimod, at de sagsøgte, uanset de måtte være bekendt med den manglende betalingsevne i tilfælde ved stadfæstelse, ikke handlede ansvarspådragende ”... ved på foreningens vegne at træffe beslutning om at få prøvet byrettens dom ved anke, underforstået *som anbefalet af advokaten*”¹⁰⁷

Højesteret udtalte direkte at ”*Hvis bestyrelsen disponerer ud fra et rimeligt beslutningsgrundlag, vil fejlskøn som udgangspunkt ikke være ansvarspådragende for bestyrelsesmedlemmer*”. Konsolidering med advokaten havde således givet et rimeligt beslutningsgrundlag. Denne udtalelse må siges at være universel og gælder således også bestyrelsen i kapitalsekskaber.¹⁰⁸ Til delvis sammenligning kan nævnes U.1977.274H (Havemann), hvor bestyrelsen som følge af selskabets kritiske økonomiske situation havde engageret to advokater, som rådgav og bistod dem i forhandlingerne frem til selskabet trådte i insolvensbehandling. De sagsøgte anførte til støtte for frifindelse blandt andet, at bestyrelsen havde handlet efter rådgivning af advokater, som måtte anses for eksperter på området. Højesteret udtalte sig ikke direkte om betydningen af rådgivningen med

¹⁰⁷ U.2013.1312H (Skodsborg Grundejerforening): s.1323

¹⁰⁸ Med samme holdning Werlauff, *kompender* og Werlauff, *Erstatningsansvar i selskabsforhold – ledelse, ejere, revisor* (2016)

advokater, men det forekommer nærliggende, at det har talt for forsvarlighed, at bestyrelsen har rådført sig med professionelle, og at de fulgte deres råd.¹⁰⁹

På lige fod med revisorer er advokater og andre med specialviden som regel underlagt et professionsansvar. Derfor er det hensigtsmæssigt at bestyrelsen, der ofte er generalister, kan handle i tillid til sagkyndige personers vurderinger. Dette anskueliggør, hvorfor bestyrelsen er berettiget til at stole på den rådgivning, den får fra disse – ofte eksterne - fagpersoner.

6.3.2 Særlig opmærksomhed ved information fra Eksterne Rådgivere

Bestyrelsesmedlemmer vil ofte være i situationer, hvor de skal tage beslutninger om forhold, de ikke har særlig viden om, da der ikke stilles særlige kvalifikationskrav til bestyrelsesmedlemmer. I en sådan situation kan bestyrelsen få et bedre beslutningsgrundlag ved at rådføre sig med eksterne specialister, herunder for eksempel advokater, revisorer, konsulenter, mv. Det kan ikke udledes, at bestyrelsen ikke har haft et forsvarligt beslutningsgrundlag, alene fordi den ikke har rådført sig med rådgivere. Omvendt indgår ekstern rådgivning i bestyrelsens beslutningsgrundlag, og har man lyttet til den, taler det for, at beslutningsgrundlaget er forsvarligt. Se som tidligere behandlet U.2013.1312H (Skodsborg Grundejerforening).

Sagkyndig rådgivning spillede en afgørende rolle i U.2006.2637H (AOF). AOF Århus havde i sagen konsulenter tilknyttet virksomheden, da det viste sig at foreningen havde økonomiske problemer. På trods heraf gik AOF Århus konkurs efter flere år med vedvarende økonomiske vanskeligheder. Bestyrelsen anførte, at den ikke kunne bebrejdes, at den stoled på højt kvalificerede personer og fulgte de råd, som den fik, og at bestyrelsen, i betragtning af det arbejde, de tilknyttede personer udførte, måtte gå ud fra, at den økonomiske udvikling i AOF Århus kunne vendes. Højesteret frifandt bestyrelsen med henvisning til Landsrettens præmisser, der blandt andet lagde vægt på det forhold, at AOF Århus havde knyttet kyndige personer til sig som økonomichefer og konsulenter. Bestyrelsen i AOF Århus havde gjort hvad de kunne, for at vende den økonomiske krise

¹⁰⁹ Se også *Borch & Vistisen: 30 år efter Havemann* – nogle betragtninger, om hvorvidt ledelsesansvar bedømmes efter en ren culpanorm efter dansk ret i ET 2007.237

AOF Århus befandt sig i ved at skaffe kompetencer til dette udefra. Landsretten lagde vægt på, at konsulenterne, som havde de samme oplysninger om økonomien som medlemmerne af bestyrelsen i AOF Århus, aldrig udtrykte betænkelighed ved den fortsatte drift af AOF Århus.

I kapitalselskaber må dette også være en måde at sikre sig, at grundlaget for bestyrelsens skøn er forsvarligt. Højesteret udtalte således om ansvarsbedømmelsen, at ”(...) *ansvaret for bestyrelsesmedlemmer i en organisation af en størrelse og med en aktivitet og omsætning som AOF i Århus, som udgangspunkt må bedømmes på samme måde som ansvaret for bestyrelsesmedlemmer i erhvervsdrivende virksomheder.*”

Det må således konkluderes, at har bestyrelsen gjort sit for at få sagkyndig bistand, kan den ikke senere stå til ansvar for, at den stolede på de råd, den fik. Anderledes er det, hvor bestyrelsen har konkret anledning til at tro, at der er noget galt med rådgivningen, men der må stilles store krav til sådan anledning sammenlignet med U.1995.43H (Bredtoft) for så vidt angår revisor.

6.4 Internt i bestyrelsen

6.4.1 Information internt i bestyrelsen

Det ses, at et bestyrelsesmedlem har en viden, som de øvrige medlemmer af bestyrelsen ikke har. Ofte er det tilfældet for bestyrelsesformanden, som efter selskabsloven og i reglen også på grund af den interne indretning af selskabet, varetager nogle særlige opgaver. Man må gå ud fra, at bestyrelsesmedlemmer har pligt til at dele relevant viden om selskabets forhold, jf. U.2015.2075 (Memory Card), hvor sagen for højesteret udelukkende angik bestyrelsesformandens ansvar. En fratrådt koncernøkonomidirektør havde i denne sag oplyst bestyrelsesformanden om grundene til sin fratreden. Blandt andet en række konkrete kritikpunkter af værdiansættelsen af varelageret og den administrerende direktørs adfærd. Højesteret fandt, at det var en fejl, at bestyrelsesformanden ikke havde forelagt bestyrelsen oplysningerne fra økonomidirektøren. Højesteret fandt dog ikke, at der på grund af en enkeltstående fejl af denne karakter var grundlag for at pålægge bestyrelsesformanden erstatningsansvar.

Højesterets afgørelse viser, at bestyrelsesformanden burde have forelagt informationer for de øvrige bestyrelsesmedlemmer. Ligeledes må det antages, at de øvrige bestyrelsesmedlemmer kan have tillid til, at dette sker.¹¹⁰ Det samme må gøre sig gældende for så vidt angår bestyrelsesudvalg.¹¹¹

Bestyrelsen må efter forholdene også forvente, at den forrige bestyrelse har varetaget sit arbejde forsvarligt. Det fandt Sø- og Handelsretten i U.2002.2067H (Hafnia), hvor retten udtalte, at de nytiltrådte bestyrelsesmedlemmer ”måtte være berettigede til at gå ud fra, at der var udført et forsvarligt arbejde med at forberede prospektet.

7. Omhu i beslutningsprocessen

Som redegjort for i de ovenstående afsnit, skal bestyrelsen handle adækvat på konkrete faresignaler. Tillige kan det overvejes, i hvilken grad bestyrelsen har en mere generel pligt til at være omhyggelig i deres beslutningsprocesser. I amerikansk ret skal bestyrelsesmedlemmer udvise *duty of care*, som blandt andet betyder, at bestyrelsen skal træffe beslutninger *kvalificeret*, hvilket vil sige, at bestyrelsesmedlemmer, før de skønner, har pligt til at gøre sig bekendt med al væsentlig information, de rimeligvis har adgang til. Yderligere skal bestyrelsesmedlemmer udvise en grad af agtsomhed svarende til, hvad en almindeligt omhyggelig og fornuftig person ville gøre under lignende omstændigheder. En sådan pligt i dansk ret vil kunne følge af en ulovbestemt handlenorm med støtte i, at det er uagtksom adfærd ikke at udvise omhu.¹¹²

Bestyrelsen har en pligt til faktisk at forholde sig til den information, den får forelagt.¹¹³ Og de skal med omhu foretage et forretningsmæssigt skøn, hvilket, der blev understreget i U.2015.2075H (Memory Card). Landsretten lagde vægt på, at ”...Bestyrelsesmedlemmerne deltog aktivt og velforberejede i de mange bestyrelsesmøder...”, og at ”...der blev stillet spørgsmål fra bestyrelsens side...” Højesteret fandt, at bestyrelsesformanden, der som den eneste var indanket for højesteret, havde levet op til sine forpligtelser i varetagelsen af sit

110 I samme retning *Sofsrud: Bestyrelsens beslutning og ansvar* (1999): s. 393.

111 *Samuelsson, Lett & Søgaard: Bestyrelsesansvaret* (1997): s. 33f, samt *Christensen: Kapitalselskaber-Aktie – og anpartsselskaber* (2014): s. 701f.

112 Anbefalingerne for god selskabsledelse indeholder en anbefaling i afsnit 2 om, at ”...det påhviler bestyrelsen, at varetage aktionærernes interesser med omhu...”, men er som bekendt ikke en bindende retsregel for almindelige kapitalselskaber.

113 Se Gomard & Schaumburg-Müller, *Kapitalselskaber og erhvervsdrivende fonde* (2015): s. 621f.

hvert. Et afgørende bevis i denne sammenhæng var bestyrelsesprotokollen, hvoraf det fremgår, hvilke spørgsmål der er blevet stillet, og hvor grundigt et emne i det hele taget er blevet behandlet forud for skønnets foretagelse.¹¹⁴

¹¹⁴ Se i denne sammenhæng Andersen: *Aktie- og anpartsselskabsret – kapitalselskaber* (2017): s. 326.

8. Konklusion

Bestyrelsesansvar skal vurderes individuelt og ud fra den almindelige culpanorm. Culpanormen er relativ. Det er en del af dens styrke.

Lovgiver holder med selskabsloven fra 2009 fast i den almindelige culpastandard og den ligefrem bevisbyrde, men med præciseringer om ledelsens pligter med hensyn til udformning af en forretningsorden og med hensyn til opmærksomheden på selskabets kapitalberedskab har det givet domstolene et mere solidt grundlag for vurdering af bestyrelsesansvar. Bestyrelsesansvaret kan siges, konkret at blive skærpet ved tilsidesættelse af Selskabsloven, selskabets vedtægter eller bestyrelsesmedlemmers illoyale adfærd. Bestyrelsesansvaret har generelt set i nyere tid bevæget sig i en skærpende retning, og denne udvikling må forventes at fortsætte.

Et moment i culpavurderingen af bestyrelsesmedlemmer, er bestyrelsesmedlemmernes individuelle forhold og kvalifikationer. I udgangspunkt skal alle bestyrelsesmedlemmer vurderes efter samme culpanorm. Dette udgangspunkt fraviges dog i nogle tilfælde for "det professionelle bestyrelsesmedlem" type eksemplerne herpå er advokater og revisorer. Selv om advokaten og revisoren agerer i egenskab af bestyrelsesmedlem og ikke i egenskab af henholdsvis selskabets juridiske rådgiver og selskabets revisor, kan der vanskeligt ses bort fra deres særlige forudsætninger. Dette giver sig udslag i en skærpet culpabedømmelse i de situationer, hvor advokatens henholdsvis revisors kvalifikationer er relevante, men ansvarsgrundlaget er ikke skærpet ved almindelige forretningsmæssige dispositioner.

Retspraksis har tidligere vist 'åbenhed' for at lempe medarbejderrepræsenters og familiemedlemmers ansvar. I takt med den generelle skærpelse af bestyrelsens ansvar må det forventes at en sådan lempelse i stadig mindre grad vil finde anvendelse.

Forretningsmæssige skøn vurderes ikke af domstolene i stedet vurderes beslutningsgrundlaget.

Indholdet af et forsvarligt beslutningsgrundlag vil altid være præget af faktums konkrete omstændigheder. Det har derfor været vanskeligt at generalisere, men det har været muligt at udlede visse styrende hensyn og principper i forskellige situationer.

Overordnet set kan man sige at, hvis bestyrelsesmedlemmerne varetager deres opgaver forsvarligt, vil deres beslutningsgrundlag i udgangspunkt også være forsvarligt.

Beslutningens større eller mindre risiko vil have betydning for, hvad der udgør et forsvarligt beslutningsgrundlag. Jo mere risikofyldt en disposition er, jo mere forsvarlig skal beslutningsgrundlaget være.

Bestyrelsen vil generelt kunne stole på de informationer, den får fra revisor, direktionen og eksterne rådgivere. Dog er der specielt ved information mellem direktionen og bestyrelsen grund til at være opmærksom på faresignaler.

Ekstern rådgivning vil kunne være med til at sikre et forsvarligt beslutningsgrundlag.

9. Litteraturliste

Bøger:

Andersen, Klaus Stubkjær (2011): *Ledelsesansvar og ledelsesansvarsforsikring*. 1. udgave, 1. oplag. København, Danmark: Karnov Group A/S.

Andersen, Mads Bryde (2002): *Ret & Metode*. 1. udgave, 1 oplag. København, Danmark: Gads Forlag.

Andersen, Poul Krüger (2017): *Aktie- og anpartsselskabsret – kapitalselskaber*. 13. udgave, 1. oplag. København, Danmark: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Berg, Claus & Langsted, Lars Bo: *Er bestyrelsesansvaret blevet skærpet?* Ugeskrift for retsvæsen, Årg. 128 nr. 18 (1994).

Blume, Peter (2014): *Retssystemet og juridisk metode*. 2 udgave, 1 oplag. København, Danmark: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Borch, Ole & Vistisen, Torben (2007): *30 år efter Havemann*. Erhvervsjuridisk Tidsskrift nr. 3. s. 237- 245.

Boe, Jørgen *Bestyrelsesmedlemmers og direktørers ansvar*. U.1984B.385

Bøggild, Frank & Staustrop, Kolja: *Seneste tendenser i retspraksis om ledelsesansvar i RR.2015.12.36*

Brenøe, Thomas; Hjetting, Merete; Simonsen, Marianne og Stadil, Malene: *Lov om Finansiell virksomhed med kommentarer: note 742*. Tilgået via. Karnov Group A/S 04.12.18.

Brenøe, Thomas; Hjetting, Merete; Simonsen, Marianne og Stadil, Malene: *Lov om Finansiell virksomhed med kommentarer: note 1042*. Tilgået via. Karnov Group A/S 07.10.18.

Bunch, Lars & Rosenbeg, Ida (2014): *Selskabsloven med kommentarer* note 5.

Christensen, Jans Schans (2017): *Kapitalselskaber - Aktie- og anpartsselskabsret* 5. udgave. København, Danmark: Karnov Group A/S.

Christensen, Jan Schans (2014): *Kapitalselskaber – Aktie og anpartsselskabsret*. 4. udgave, 1. oplag. København, Danmark: Karnov Group A/S.

Eyben, Bo von og Isager, Helle (2011): *Lærebog i erstatningsret*. Udgave 7. København, Danmark: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Fode, Carsten & Søren, Reinholdt Mads (2013): *Retsopgøret i den finansielle sektor – afslutning på det almindelige bestyrelsesansvar*. Udgave 1. København, Danmark: Jurist – og Økonomforbundets forlag.

Gall, Mark: *Medarbejdervalgte bestyrelsesmedlemmers erstatningsansvar* (2006): 47

Gomard, Bernhard: *Aktieselskaber* (1996)

Gomard, Bernhard: *Aktieselskabsret* (1970).

Gomard, Bernhard & Schaumburg-Müller, Peer (2015): *Kapitalselskaber og erhvervsdrivende fonde*. 8 udgave, 1. oplag. København, Danmark: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Halling-Overgaard, Søren (2011): *Advokaters erstatningsansvar*. 3. udgave, 1. oplag. København, Danmark: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Hendriksen, Flemming Keller (1992): *Bestyrelsesansvar – vurderingsmetode og målestok*. Frederiksberg, Danmark: Forsikringsselskabet AIG EUROPE

Hansen, Claus Juel, Jensen, Henrik Holm og Madsen, Jacob Lehmann (2004): *Medarbejdervalgte bestyrelsesmedlemmer*. 1. udgave, 1. oplag. København, Danmark: Forlaget Thomson A/S.

Kruse, Anders Vinding under medvirken af Søgaard, Kjeld (1990): *Advokatansvaret*. 6. Udgave. København, Danmark: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Kure, Henrik & Hedegaard, Lars: *Selskabsloven med kommentarer* note 666. Tilgået via. Karnov Group A/S 26.11.18.

Munk-Hansen, Carsten (2010): *Rettens Grund: Filosofi, videnskab og metode*. Juridisk Institut. Aalborg, Danmark: Aalborg Universitetsforlag.

Neville, Mette og Søren, Engsig Karsten (red.) (2014): *Selskaber: Aktuelle emner*. 1. Udgave. København, Danmark. Jurist- og Økonomiforbundet.

Samuelsson, Morten & Søgaard, Kjeld under medvirken af Lett, Jesper (1997): *Bestyrelsesansvaret*. 1. udgave, 1. oplag. Skjern, Danmark: Forsikringhøjskolens Forlag.

Schaumburg-Müller, Peer og Werlauff, Erik (2014): *Selskabsloven med kommentarer*. 2. udgave, 1 oplag. København, Danmark: Jurist- og Økonomforbundets forlag.

Sofsrud, Thorbjørn (1999): *Bestyrelsens beslutning og ansvar. Spørgsmål til bedømmelse af bestyrelsesmedlemmers erstatningsansvar*. 1. udgave, 1. oplag. København, Danmark: Greens&Jura / Akademisk Forlag.

Werlauff, Erik (2016): *Selskabsret*. 10. udgave, 1. oplag. København, Danmark. Karnov Group A/S.

Werlauff, Erik (2016): *Erstatningsansvar i selskabsforhold – ledelse, ejere, revisor*. 1. udgave, 1. oplag. Herning, Danmark: Werlauff Publishing A/S.

Artikler:

Andersen, Sara Helene & Svorin, Nikolaj Højgaard (2011): *En analyse af kreditorernes retsstilling efter Selskabsreformen af 2009* i Justitia Årg. 34, nr. 6 (2011).

Tegldal, Anne - marie(2011): *Bestyrelsens erstatningsansvar*. Justitia nr. 2-2011.

niversitet). (2018): *Bestyrelsens forsvarlige beslutningsgrundlag* ET. 2018.58

Kristensen, Lars Hedegaard & Kure, Henrik: *Den selskabsretlige tegningsret og pligten til at varetage selskabets interesse* i ET 2017. 210.

Kölsch, Tim (Cand. jur LL.M-studerende ved KU Leuven) og Paludan, Amalie (Advokatfuldmægtig v. Kromann Reumert og ekstern lektor ved Københavns U Tegldal, Sten Bønsing i U.2004B.1.

Werlauff, Erik RR.2015.12.0044

Werlauff, Erik: U.2000B:24

Domme:

FED2005.279V (Hirtshals sparekasses Gavefond).

U.1923.871H (Landmandsbanken)

U.1961.515H

U. 1962.452 H (Hovedstadens Ejendomsselskab)

U.1966.732SH

U.1971B.117

U.1974.1005H (Tjæreborg Huse)

U. 1977.274H (Havemann Lyngby A/S)

U.1977.246SH

U.1978.121H

U.1979.777 (Padborg Koloniallager)

U.1982.595H (Bønnelycke træ A/S)

U. 1984B.385

U.1989.812H (Schmidt Maskinfabrik)

U.1995.43H (Bredtoft)

U.1998.1137H (Den professionelle fodboldklub, OK Stimist A/S)

U.2001.873H (ASX).

U.2002.2067H (Hafnia)
U.2004.2253H (Bankiervirksomheden)
U.2006.2637H (AOF)
U.2007.497H (Calypso)
U.2011.1052H (Ulmadan)
U.2013.1312H (Skodsborg Grundejerforening)
U.2015.2075H (Memory Card)
U. 2015.2219H

Utrykte domme

Capinordic-dommen B0876046 – CMJ s. 1262

Dom af 7. November 2017 afsagt af Østre Landsret; Roskilde Bank-sagen

Betænkninger:

KBET 2008. Nr. 1498, Betænkning om modernisering af selskabsretten

Love, lovforslag, lovbemærkninger og lovbekendtgørelser:

LFF 2009-03-25 nr. 170, Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser, til §130

LFF 2009-03-25 nr. 170, Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser, til §127

LFF 2009-03-25 nr. 170, Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser, til § 119.

LFF 2009-03-25 nr. 170, Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser, til § 115.

Lovforslag nr. L 152 fremsat den 27. februar 2013,

Forslag til Lov om aktie- og anpartsselskaber (selskabsloven), bilag 14, Betænkning af 14. maj 2019, side 12

Forslag til Lov om aktie- og anpartsselskaber (selskabsloven) fremsat den 25. marts 2009, bemærkninger til § 115

Lovbekendtgørelse. nr. 1089 af 14 september 2015 som ændret ved lov nr. 262 af 16.3 2016 og lov nr 631 af 8.6 2016.

Internetkilder:

learninglaw.dk/dom/486:<https://learninglaw.dk/dom/nordsj%C3%A6lland-dommen-u-20152219h/486> Tilgået 10.06.19

https://en.wikipedia.org/wiki/Business_judgment_rule#cite_note-9 med henvisning til *Aronson v. Lewis*, 473 A.2d 805, 812 (1984); *Kaplan v. Centex Corp.*, Del. Ch., 284 A.2d 119, 124 (1971);